

STICHTING ROBA PENSIOENFONDS

JAARVERSLAG 2015

1 INHOUD

1	INHOUD	2
2	KENGETALLEN EN KERNCIJFERS.....	3
2.1	MEERJARENOVERZICHT VAN KENGETALLEN EN KERNCIJFERS.....	3
2.2	TOELICHTING OP DOEL EN FUNCTIE MEERJARENOVERZICHT	4
3	BESTUURSVERSLAG.....	5
3.1	PROFIEL.....	5
3.2	ORGANISATIE	7
3.3	VERSLAG VAN HET VERANTWOORDINGSORGAAN	10
3.4	VERSLAG VAN DE VISITATIECOMMISSIE	13
3.5	BESTUURSVERSLAG	14
3.6	RISICOPARAGRAAF TEN AANZIEN VAN RISICOBELIJD EN RISICOHOUING.....	18
3.7	FINANCIËLE PARAGRAAF.....	22
3.8	BELEGGINGENPARAGRAAF	26
3.9	PENSIOENPARAGRAAF.....	30
3.10	ACTUARIËLE PARAGRAAF.....	33
3.11	TOEKOMSTPARAGRAAF	35
4	JAARREKENING	38
4.1	BALANS PER 31 DECEMBER 2015.....	38
4.2	STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 2015	40
4.3	BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN.....	41
4.4	KASSTROOMOVERZICHT OVER 2015.....	42
4.5	TOELICHTING BEHORENDE TOT DE JAARREKENING 2015.....	43
4.5.1	INLEIDING	43
4.5.2	OVEREENSTEMMINGSVERKLARING	43
4.5.3	GRONDSLAGEN VOOR DE WAARDERING EN RESULTAATBEPALING	43
4.5.4	TOELICHTING OP DE BALANS.....	49
4.5.5	NIET IN DE BALANS OPGENOMEN ACTIVA EN VERPLICHTINGEN.....	56
4.5.6	RISICOBELIJD EN DERIVATEN	56
4.5.7	VERBONDEN PARTIJEN	63
4.5.8	TOELICHTING OP DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN	65
4.5.9	BELASTINGEN	70
5	OVERIGE GEGEVENS	71
5.1	STATUTAIRE REGELING OMTRENT DE BESTEMMING VAN HET SALDO VAN BATEN EN LASTEN.....	71
5.2	ACTUARIËLE VERKLARING.....	72
5.3	ACCOUNTANTS VERKLARING	74

2 KENGETALLEN EN KERNCIJFERS

2.1 Meerjarenoverzicht van kengetallen en kerncijfers

	2015	2014	2013	2012	2011
Deelnemers					
Deelnemers	312	289	282	281	264
Gewezen deelnemers	157	158	153	160	156
Pensioengerechtigden	<u>102</u>	<u>92</u>	<u>87</u>	<u>84</u>	<u>78</u>
Totaal aantal deelnemers	571	539	522	525	498
Ouderdompensioen	76	68	65	63	55
Nabestaanden- en wezenpensioen	<u>26</u>	<u>24</u>	<u>22</u>	<u>21</u>	<u>23</u>
Totaal pensioengerechtigden	102	92	87	84	78
<i>Bedragen in €*1.000</i>					
Pensioenuitvoering					
Feitelijke premie ¹	3.267	2.936	3.925	3.500	3.521
Kostendekkende premie	4.511	4.136	4.129	4.098	3.676
Gedempte kostendekkende premie	3.956	4.305	3.924	3.500	-
Pensioenuitvoeringskosten	443	263	200	207	259
Uitvoeringskosten per deelnemer ²	1.073	690	542	567	757
Ouderdompensioen	1.442	1.326	1.363	1.274	1.152
Wezenpensioen	13	-	-	-	-
Nabestaandenpensioen ³	397	347	280	226	211
Afkopen	-	-	-	-	-
Totaal pensioenuitkeringen	1.852	1.673	1.643	1.500	1.363
Saldo overdracht van rechten	199	982	23	21	85
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Aanwezig eigen vermogen	35.283	33.931	37.523	28.742	23.357
Technische voorzieningen	98.274	90.597	71.522	71.757	63.913
Pensioenvermogen	133.557	124.528	109.045	100.499	87.270
Minimaal vereist eigen vermogen	4.052	3.725	2.992	3.086	2.748
Vereist eigen vermogen	27.066	18.142	16.047	12.588	11.496
Vereiste dekkingsgraad ⁴	127,5%	124,1%	126,7%	121,8%	122,3%
Aanwezige dekkingsgraad	135,9%	137,5%	152,5%	140,1%	136,5%
Beleidsdekkingsgraad	135,5%	146,8%	-	-	-
Reële dekkingsgraad	113,8%	-	-	-	-

¹ Zie voor een toelichting op de feitelijke -, gedempte- en kostendekkende premie paragraaf 3.10.

² Het aantal deelnemers is hierbij de som van de actieve en gepensioneerdde deelnemers overeenkomstig de aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. Het bedrag is in euro's.

³ Tot en met 2015 inclusief wezenpensioen.

⁴ Vanaf 2015 berekend op basis van de strategische beleggingsmix. Tot 2015 berekend op basis van de werkelijke beleggingsmix.

	2015	2014	2013	2012	2011
Beleggingsportefeuille					
Aandelen	62.668	55.000	49.444	41.775	34.557
Vastgoed	14.593	11.508	7.504	6.567	4.329
Vastrentende waarden	47.580	48.951	44.421	43.229	34.319
Deposito's	<u>2.500</u>	<u>5.000</u>	<u>5.000</u>	<u>5.000</u>	<u>10.000</u>
Totaal beleggingen	127.341	120.459	106.369	96.571	83.205
Beleggingsopbrengsten	7.586	13.404	6.625	11.509	-3.140
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement	5,80%	11,60%	6,20%	12,90%	-3,50%
Beleggingsrendement afgelopen 5 jr. ⁵	6,60%	7,40%	9,80%	10,80%	10,00%
Kosten vermogensbeheer (inclusief transactiekosten) in % van gemiddeld belegd vermogen	0,30%	0,34%	0,25%	0,27%	0,27%
TV actieven als % van totale TV	57,6%	55,6%	53,3%	52,8%	57,6%
Toeslagen per 1 januari volgend op verslagjaar					
Actieven ⁶	0,81%	1,85%	2,35%	2,11%	2,16%
Premievrijen en pensioengerechtigden	0,81%	1,29%	1,15%	1,79%	1,50%

2.2 Toelichting op doel en functie meerjarenoverzicht

Het doel van het meerjarenoverzicht is inzicht te geven in de belangrijkste kengetallen en kerncijfers over de afgelopen vijf jaar.

De dekkingsgraad is het quotiënt van het pensioenvermogen en de voorziening pensioenverplichtingen.

De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad over de afgelopen 12 maanden.

De portefeuillerendementen zijn vóór aftrek management-, custodian en overige kosten.

⁵ Meetkundig gemiddelde. Voor 2012 betreft dit vier jaar, voor 2011 drie jaar.

⁶ Dit heeft betrekking op actieve deelnemers in de middelloonregeling van KBM Master Alloys.

3 BESTUURSVERSLAG

3.1 Profiel

Stichting Roba Pensioenfonds, statutair gevestigd te IJsselstein is opgericht op 21 december 1949. De laatste statutenwijziging was per 1 januari 2015. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41178379. Het fonds is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Beleid en verantwoording

Het fonds geeft uitvoering aan de pensioenreglementen zoals overeengekomen in de met Roba Holding B.V., Roba Metals B.V. en KBM Affilips B.V., respectievelijk met KBM Master Alloys B.V. overeengekomen uitvoeringsovereenkomsten. Deze uitvoering bestaat uit het beleggen van het beschikbare vermogen, het doen van uitkeringen en het informeren van belanghebbenden. Hiertoe wordt voor 571 deelnemers, gewezen deelnemers/slapers en gepensioneerden einde 2015 € 127.341 vermogen belegd.

In de uitvoeringsovereenkomsten zijn afspraken gemaakt over de beleidsruimte van het bestuur. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de uitvoering en houdt als “goed huisvader” de regie over de werkzaamheden van het fonds. Daartoe maakt het fonds gebruik van de volgende beleids- en verantwoordingscyclus:

- ✓ **Beleid:**
  - ✓ Pensioenreglementen;
  - ✓ Uitvoeringsovereenkomsten.
- ✓ **Analyse en verankering:**
  - ✓ ALM-studie;
  - ✓ ABtN.
- ✓ **Implementatie:**
  - ✓ Vermogensovereenkomsten;
  - ✓ Uitbestedingsovereenkomsten;
  - ✓ Service level agreements (SLA's).
- ✓ **Monitoren:**
  - ✓ SLA-rapportages;
  - ✓ Performance rapportages;
  - ✓ ISAE-rapport.
- ✓ **Verantwoording:**
  - ✓ UPO, start- en stopbrieven;
  - ✓ Jaarrekening;
  - ✓ Toezichtsverslaggeving;
  - ✓ Communicatie aan deelnemers.

In de Actuariële en Beleids Technische Nota (ABtN) zijn de opzet van het fonds, de risicoanalyse en wijze van uitvoering gedocumenteerd. Onderdeel van het beleid is een noodprocedure waarin is beschreven hoe het fonds omgaat met de besluitvorming in

spoedeisende situaties. Deze noodprocedure is onderdeel van het crisisplan van het fonds dat als bijlage bij de ABtN is opgenomen.

Uitgangspunt in het handelen van ieder individueel bestuurslid en het bestuur als geheel is dat hij/het handelt in het belang van alle belanghebbenden van het fonds, rekening houdend met de korte- en langetermijneffecten van maatregelen. De overwegingen die het bestuur afweegt, worden in de notulen van de bestuursvergaderingen vastgelegd.

In dit bestuursverslag worden de overwegingen bij de belangrijkste besluiten in 2015 toegelicht. Het bestuur weegt in zijn besluitvorming de aanbevelingen van de visitatiecommissie mee en gaat een dialoog aan met het verantwoordingsorgaan bij het afleggen van verantwoording.

3.2 Organisatie

Bestuur

De samenstelling van het bestuur per 31 december 2015 is als volgt:

Naam	Functie	Vertegenwoordiging	Lid sinds	Einde zittingsduur
G.A.W.M. de Roij	Voorzitter	Werkgever	1994	n.v.t.
P.S. Cohn	Vicevoorzitter	Werkgever	2001	n.v.t.
M.R. Mannee	Lid	Werkgever	2000	n.v.t.
P.C. van Wiggen	Lid	Werknemer	1998	2020
Mevr. H. Spek	Lid	Werknemer	2014	2018
D.E. van Doorn	Lid	Pensioengerechtigden	2015	2016

* In 2016 is de heer D.E. van Doorn herkozen voor een periode tot 2022

Het bestuur van het fonds bestaat thans uit zes leden. Drie leden zijn voorgedragen door de directie van Roba Holding B.V., twee leden zijn voorgedragen door de deelnemers en één lid is voorgedragen door de pensioengerechtigden. Iedere twee jaar treedt of treden een of meer van de bestuursleden, die voorgedragen zijn door de werknemers of pensioengerechtigden, volgens een door het bestuur vastgesteld rooster af. Aftredende bestuursleden kunnen direct worden herkozen.

Benoeming vindt pas plaats nadat toetsing van het voorgedragen bestuurslid door DNB heeft plaatsgevonden en een verklaring van geen bezwaar is ontvangen.

Het bestuur laat zich ter zijde staan door een externe actuaris, een externe accountant, een visitatiecommissie en een verantwoordingsorgaan. Het fonds heeft geen personeel in dienst. De uitbestede werkzaamheden betreffen de pensioenadministratie.

Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk is en blijft voor de juiste uitvoering van de uitbestede taken. Het bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden conform de statuten en reglementen van het fonds, in overeenstemming met de vastlegging in de ABtN.

Het bestuur vertegenwoordigt het fonds en draagt de (eind)verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de pensioenregelingen en het daartoe behorende pensioen- en begeleidingsbeleid. Het bestuur vergadert minimaal twee keer per jaar. Besluitvorming vereist een volstrekte meerderheid van stemmen.

Dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur van het fonds wordt gevormd door de voorzitter en drie leden. Het dagelijks bestuur heeft uitsluitend bevoegdheden conform de statuten en reglementen van het fonds, alsmede overeenkomstig de vastlegging in de ABtN.

Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is bevoegd om jaarlijks een algemeen oordeel te geven over het handelen van het bestuur in algemene zin, het door het bestuur uitgevoerde beleid, de beleidskeuzes voor de toekomst en over de naleving van de Code Pensioenfondsen.

Daarbij gaat het vooral om de vraag of het bestuur bij haar beleid op een evenwichtige manier heeft rekening gehouden met de belangen van alle belanghebbenden.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan het recht om, in een aantal in de wet genoemde zaken, advies aan het bestuur uit te brengen.

Het verantwoordingsorgaan doet verslag van zijn bevindingen in paragraaf 3.3 van dit jaarverslag.

Het verantwoordingsorgaan is per 31 december 2015 als volgt samengesteld:

Naam	Namens
B. Werrie (Secretaris)	Werkgever
R. Nouwen (Voorzitter)	Werknemers
A. Kroes	Pensioengerechtigden

Intern toezicht

Het interne toezicht wordt uitgevoerd door de visitatiecommissie die eens per jaar een visitatie uitvoert. De visitatiecommissie heeft als taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. Het is belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De visitatiecommissie betreft in zijn toezicht ook de naleving door het fonds van de Code Pensioenfondsen.

De visitatiecommissie doet verslag van zijn bevindingen in paragraaf 3.4 van dit jaarverslag.

De visitatiecommissie bestaat per 31 december 2015 uit de volgende drie onafhankelijke leden:

Naam
D. de Best
A. van den Brink
J. Lindeman

Uitvoering, uitbesteding en adviseurs

De administratieve uitvoering van de pensioenregeling is met ingang van 1 januari 2015 overgegaan van Crystal Marbles B.V. naar Appel Pensioenuitvoering B.V. (v/h First Pensions Administration Partners B.V.).

Met de uitvoeringsorganisatie Appel Pensioenuitvoering B.V. is een service level agreement gesloten. De werkzaamheden betreffen met name de pensioenadministratie en de daaraan gerelateerde werkzaamheden, alsmede het verzorgen van interne en externe (financiële) rapportages en bestuursondersteuning.

Met de uitvoerder zijn concrete afspraken rondom vergoedingen gemaakt. In paragraaf 3.7 zijn de kosten van uitbesteding nader toegelicht.

Het bestuur voert periodiek overleg met de uitvoerder over de kwaliteit van de uitvoering. De uitvoerder verstrekt jaarlijks een interne beheersingsrapportage (ISAE 3000/3402) die door het bestuur jaarlijks wordt geanalyseerd en met de organisatie wordt besproken.

Voor de actuariële advieswerkzaamheden maakt het bestuur gebruik van de diensten van het adviesbureau Sprenkels & Verschuren.

Compliance officer

Als compliance officer van het fonds is aangesteld mevrouw mr. I. Sapir. De voornaamste taken van de compliance officer omvatten:

- ✓ Onafhankelijk toezicht op de naleving van de gedragscode.
- ✓ Onafhankelijk toezicht op de naleving van wettelijke regelingen.

De compliance officer heeft haar bevindingen over 2015 aan het bestuur gerapporteerd. Hier zijn geen bijzonderheden uit gebleken.

3.3 Verslag van het verantwoordingsorgaan

In het kader van de Pensioenwet en de Code Pensioenfondsen geeft het verantwoordingsorgaan (VO) een algemeen oordeel over het handelen van het bestuur van Stichting Roba Pensioenfonds, het door het bestuur gevoerde beleid, de beleidskeuzes die betrekking hebben op de toekomst en de naleving van de Code. Het uitgangspunt hierbij is de vraag of het bestuur bij de genomen besluiten (dus niet onderwerpen nog ter discussie) op een evenwichtige wijze met de belangen van alle belanghebbenden rekening heeft gehouden.

Het VO bestaat uit drie leden: één vertegenwoordiger van de werkgever, één vertegenwoordiger van de deelnemers en één vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden.

Gedurende 2015 is de samenstelling niet gewijzigd ten opzichte van vorig jaar.

Opmerkingen naar aanleiding van de aanbevelingen vorig jaar

Wij kunnen concluderen dat de planning van de jaarwerkzaamheden voor het boekjaar 2015 veel voorspoediger is verlopen en dat de concept rapportages medio mei 2016 gereed waren. Er is zowel een ABTN per 1 juli 2015 als per 1 januari 2016 opgesteld mede door de invoering van het nFTK.

In nauw overleg met het VO zijn de uitkomsten van de verplichte aanvangshaalbaarheidstoets besproken en de wijze van informatieverstrekking aan de deelnemers.

Bevindingen

Het VO focust zich op de algemene informatie die gedurende het jaar wordt verstrekt door het (bestuur van het) pensioenfonds zelf, alsmede de rapportages van onder andere de externe accountant, de certificerend actuaris en de visitatiecommissie.

De uitdagingen voor alle pensioenfondsen zijn de lage rentestand, de toegenomen governance-eisen en steeds nieuwe wetgeving. Wij stellen met voldoening vast dat de certificerend actuaris verklaart dat het pensioenfonds wederom heeft voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet en dat de vermogenspositie voldoende is.

De beleidsdekkingsgraad per ultimo 2015 bedraagt 135,5% (2014: 146,8%) en de vereiste dekkingsgraad bedraagt 127,5%.

Bij de berekening is rekening gehouden met de overlevingskansen volgens de Prognosetafel AG2014 en de fondsspecifieke ervaringssterfte.

Veel aandacht is besteed aan het laten opstellen van rapportages om het renterisico te monitoren aangezien dit een belangrijke factor is bij de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Door het bestuur is besloten om de renteafdekking niet verder op te voeren omdat de rente onvoorspelbaar blijft en inflatie altijd op de loer ligt. Het bestuur is zich bewust van het renterisico.

Andere pensioenfondsen zijn (inmiddels enkele jaren op rij) niet in staat geweest om te indexeren en een aantal (ook in de metaalsector) wordt mogelijk op termijn gedwongen om aanspraken te verlagen.

Het bestuur heeft besloten om, in navolging van PME, vanaf 1 januari 2016 de toeslagen voor KBM (PME regeling) te baseren op de prijsindex in plaats van de loonindex en tevens besloten om de indexatieambitie van de Roba regeling te wijzigen en in lijn te brengen met die van de KBM regeling.

Het bestuur heeft besloten, volgens de prijsindices, voor de actieve deelnemers van KBM Master Alloys B.V en de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden de opgebouwde pensioenaanspraken per 1 januari 2016 met 0,81% te verhogen. De ambitie is een waardevast pensioen.

Naar het oordeel van het VO zijn deze beslissingen in lijn met de uitgangspunten van een bestendig indexatiebeleid.

Het bestuur besluit de premie met ingang van 2016 vast te stellen op basis van een verwacht rendement van 90% van de maximale parameters. Dit besluit is verantwoord gezien de resultaten van de ALM studie (varianten premiebeleid).

Hieruit blijkt onder meer dat niet kan worden gesteld dat de deelnemers achteruitgaan in verwachte toeslagverlening.

In nauw overleg met het VO zijn de uitkomsten van de verplichte Aanvangshaalbaarheidstoets besproken en de wijze van informatieverstrekking aan de deelnemers. De indexambitie wordt gesteld op 50% van de prijsindex en het verwachte pensioenresultaat (koopkracht behoud van opbouw) op 83%.

Voor 2015 is het beleggingsplan van 2014 gecontinueerd. Het beleggingsplan voor 2016 is opgesteld, met als aanvulling dat indien een grotere spreiding wenselijk wordt geacht er wordt belegd via indextrackers. De belangrijkste doelstelling blijft een redelijk evenwicht te vinden tussen risico en rendement, dit binnen de kaders van de geldende beleggingsbeginselen en het lange termijn profiel. Uitgangspunt hierbij is dat dit zo eenvoudig mogelijk en effectief moet zijn.

Het VO is uitgenodigd om gezamenlijk met het bestuur bij de bespreking met de certificerend actuaire en externe accountant aanwezig te zijn, hetgeen wij op prijs stellen. Wij hebben een mondelinge toelichting gekregen op de belangrijkste conclusies en aanbevelingen aangegeven in het certificeringsrapport.

Ten aanzien van het communicatiebeleid kunnen wij vaststellen dat dit conform het beleid is uitgevoerd. In 2015 zijn er 3 nieuwsbrieven (2014: 4) naar de deelnemers en pensioengerechtigden verstuurd.

Het meest recente communicatieplan dateert nog steeds uit 2011 maar het bestuur zal in 2016 een nieuw communicatieplan opstellen waarbij de planning is dit plan 1 juli te implementeren. Hierbij zal voldaan worden aan de regelgeving ten aanzien van Pensioen 1-2-3 en de noodzaak bepaalde informatie ter beschikking te stellen via een website.

Het VO bracht advies uit over de volgende onderwerpen:

- ✓ Installatie van visitatiecommissie
- ✓ Risicobereidheid en -houding

Hierdoor is het VO al in de loop van het jaar direct betrokken bij de besluitvorming. Dit komt een effectieve verantwoording ten goede.

Evenals vorig jaar zijn de uitvoeringskosten inzichtelijk gemaakt in het jaarverslag, de toename van de kosten wordt met name veroorzaakt door de implementatie- en licentiekosten.

Teneinde kennis te vergroten hebben verschillende leden van het bestuur één of meer aanvullende opleidingen gevolgd. Per taak zijn 2 bestuursleden geschikt op niveau B.

Conclusie

Op basis van de beschreven werkzaamheden komt het VO tot het oordeel, dat het bestuur met inachtneming van een voldoende mate van zorgvuldigheid en evenwichtige afweging van de belangen van de bij het pensioenfonds betrokken deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgevers, tot een verantwoorde besluitvorming en beleidskeuzes is gekomen.

Aanbevelingen c.q. aandachtspunten

Naast de aanbevelingen van de actuaris en de visitatiecommissie, heeft het VO de volgende aanbevelingen:

- ✓ In dit kader zal het VO graag zijn advies uitbrengen en vooraf worden geïnformeerd bij het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid naar de direct betrokkenen.
- ✓ Het bijhouden van de status van de actielijst bij de notulen van de bestuursvergadering.

Het VO meent haar controletaak naar behoren te hebben kunnen uitvoeren op basis van de beschikbaar gestelde informatie.

Het verantwoordingsorgaan

23 mei 2016

A. Kroes	Lid
R. Nouwen	Voorzitter
B. Werrie	Secretaris

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het oordeel en aanbevelingen van het verantwoordingsorgaan. Het bestuur zal met het VO nagaan op welke wijze het VO betrokken kan worden in het in 2016 op te stellen communicatiebeleid.

Het bestuur bedankt het VO voor haar werkzaamheden en samenwerking in 2015.

3.4 Verslag van de visitatiecommissie

Het pensioenfonds heeft voor het interne toezicht een visitatiecommissie geïnstalleerd. De visitatiecommissie bestaat uit drie onafhankelijke deskundigen op pensioengebied. De visitatiecommissie heeft de taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het pensioenfonds.

De visitatiecommissie beoordeelt;

- ✓ de procedures en processen op het gebied van beleid en bestuur,
- ✓ de 'checks-and-balances',
- ✓ hoe het bestuur het pensioenfonds aanstuurt en
- ✓ hoe het bestuur omgaat met de risico's op lange termijn.

Bevindingen en aanbevelingen

De visitatiecommissie oordeelt dat het fonds opnieuw een goede indruk maakt en nog steeds een sterke financiële positie heeft.

De visitatiecommissie is van oordeel dat het bestuur het afgelopen jaar veel werk verzet heeft met name op het gebied van actualisering van de fondsdocumenten en administratievoering.

Het bestuur is breed samengesteld met bestuurders die serieus betrokken zijn bij het fonds. Bij de inrichting en uitvoering van het fonds kiest het bestuur voor een pragmatische benadering die erop neerkomt dat er voldaan wordt aan wet- en regelgeving maar wel zo eenvoudig en efficiënt mogelijk.

Het fonds voldoet aan de vereisten bij de invoering van het nFTK.

Het bestuur heeft de aanbevelingen van de visitatiecommissie van vorig jaar opgevolgd of aangegeven daar opvolging aan te zullen geven. Aanbevelingen die het bestuur niet heeft opgevolgd, zijn met redenen omkleed toegelicht.

Ook bij deze visitatie heeft de commissie in het rapport een aantal aanbevelingen gedaan welke gericht zijn op het ook in de toekomst te blijven voldoen aan de wet- en regelgeving. De visitatiecommissie heeft voor haar werkzaamheden volledige medewerking van het bestuur gekregen en heeft (voor zover bestaand) alle gevraagde documenten ontvangen. De visitatiecommissie dankt het bestuur voor de constructieve samenwerking, de getoonde openheid en het in de commissie gestelde vertrouwen.

De visitatiecommissie
21 mei 2016

D. de Best
J. Lindeman
A. van den Brink

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennisgenomen van de bevindingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie. Daaruit blijkt dat de visitatiecommissie zorgvuldig te werk is gegaan. Het bestuur bedankt de visitatiecommissie dan ook voor haar werkzaamheden. In 2016 zullen de aanbevelingen door het bestuur worden geëvalueerd en daar waar van toepassing ook worden geïmplementeerd.

3.5 Bestuursverslag

Hoofdpijnen

De belangrijkste onderwerpen in het verslagjaar waren:

- ✓ de overgang per 1 januari 2015 van de pensioenuitvoering van Crystal Marbles B.V. naar Appel Pensioenuitvoering B.V.;
- ✓ de implementatie van het nieuw Financieel Toetsingskader;
- ✓ het wijzigen van het premiebeleid per 1 januari 2016 door deze vast te stellen op basis van een verwacht rendement;
- ✓ het wijzigen van het toeslagbeleid door deze in beide regelingen te baseren op de prijsindex;
- ✓ de ongunstige gevolgen van de daling van de marktrente op de financiële positie van het fonds.

Bestuursmodel

In 2013 is de Wet versterking bestuur pensioenfondsen aangenomen door de wetgever. De wet is per 1 juli 2014 volledig in werking getreden. Vanuit de wet is keuze uit een aantal bestuursmodellen. Deze modellen zijn erop gericht om de evenwichtige belangenafweging in de besturing van een pensioenfonds te versterken en de rolverdeling tussen de verschillende organen in de structuur van het pensioenfonds te optimaliseren.

Het bestuur van het fonds heeft de voor- en nadelen van de verschillende bestuursmodellen geëvalueerd. Dit heeft ertoe geleid dat het bestuur heeft besloten om met ingang van 2014 de besturing van het fonds in te richten op basis van het paritaire model. Dit houdt in dat het bestuur evenveel leden kent namens de werkgever als leden namens de werknemers en pensioengerechtigden.

Bij de keuze voor het paritaire model heeft het bestuur overwogen dat het reeds bestaande paritaire model goed werkte, de organisatiestructuur eenvoudig en duidelijk moet blijven, geen kostenverhogingen wenselijk zijn en dat de stakeholders nauw betrokken bij het pensioenfonds moeten blijven.

De procedures rondom benoeming, ontslag en schorsing van bestuursleden of leden van het verantwoordingsorgaan zijn vastgelegd in de statuten en het reglement van het verantwoordingsorgaan.

In het boekjaar 2015 hebben geen wijzigingen plaatsgevonden in het bestuursmodel.

Code pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen (hierna: de Code) heeft tot doel het functioneren van de besturen van pensioen te verbeteren en inzichtelijker te maken. Hiertoe zijn door de Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid 83 normen voor 'goed pensioenfondsbestuur' geformuleerd. De Code is gebaseerd op het 'pas toe of leg uit'-beginsel. Bepalend voor de werking van de Code is hoe de pensioenfondsen met de intenties van de Code omgaan – niet de mate waarin ze die naar de letter naleven. Dat betekent dus dat er ruimte is om af te wijken van de normen, mits dit weloverwogen gebeurt.

Het fonds past de normen van de Code vrijwel volledig toe. Voor zover het fonds afwijkt van de normen van de Code wordt dit hierna per norm toegelicht.

Nr.	Beknopte omschrijving	Reden van niet-naleving
51	Het bestuur betreft één keer in de twee jaar een derde partij bij het functioneren van het bestuur.	Het bestuur doet alleen een interne beoordeling omdat de directe wijze van onderlinge communicatie een helder beeld geeft van ieders functioneren.
60	De zittingsduur van een bestuurslid is maximaal vier jaar.	Het bestuur vindt, voor de waarborging van kwaliteit en kennis in het bestuur, een langere termijn gewenst.
67	In het bestuur en verantwoordingsorgaan zitten ten minste één man en één vrouw.	Het bestuur vindt, voor de waarborging van kwaliteit en kennis in het bestuur en VO, de beschikbaarheid van deskundige kandidaten van groter belang.
68	In het bestuur en verantwoordingsorgaan zitten ten minste één lid boven en één lid onder de 40 jaar.	Het bestuur vindt, voor de waarborging van kwaliteit en kennis in het bestuur en VO, de beschikbaarheid van deskundige kandidaten van groter belang.

Deskundigheidsbevordering en bestuurlijke effectiviteit

Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Het bestuur toetst de geschiktheid van de bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap. Hiertoe is per bestuursfunctie een profielschets opgesteld. Het programma voor permanente educatie van bestuursleden waarborgt dat de geschiktheid van bestuursleden op peil blijft en waar nodig wordt verbreed of ontwikkeld.

De deskundigheid wordt jaarlijks getoetst (zelfevaluatie) voor individuele bestuursleden en het bestuur als geheel. De uitkomsten zijn vastgelegd in de deskundigheidsmatrix. Op basis van de toegewezen aandachtsgebieden wordt jaarlijks bepaald welke acties moeten worden ondernomen om de vereiste deskundigheid te halen respectievelijk te behouden. Het niveau van de toetsing ligt vast in de eindtermen.

Naleving wet- en regelgeving en communicatie met de toezichthouder

Jaarlijks wordt door de bestuursleden de gedragscode voor naleving ervan getekend. Dat is ook dit jaar gebeurd.

De ontwikkelingen in wet- en regelgeving worden door het bestuur nauwgezet gevolgd. Voor het fonds relevante wijzigingen worden geanalyseerd en de opvolging wordt besproken in de bestuursvergaderingen. In het bestuursverslag in deze jaarrekening worden de belangrijkste ontwikkelingen toegelicht.

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving door het fonds.

Op 27 maart 2015 organiseerde DNB een bijeenkomst 'Houdbaar bedrijfsmodel' voor pensioenfondsen. Als vervolg op deze bijeenkomst heeft DNB aan besturen van pensioenfondsen gevraagd een toekomstanalyse met een beschrijving van de kwetsbaarheden van hun fonds op te stellen.

Het bestuur heeft haar toekomstanalyse en kwetsbaarheden van het fonds in een brief aan DNB beschreven en in een gesprek in oktober 2015 nader toegelicht.

Aan het pensioenfonds zijn in het afgelopen jaar geen dwangsommen of boetes opgelegd.

Klachten, geschillen en onregelmatigheden

Klachten, geschillen en onregelmatigheden kunnen door belanghebbenden worden gemeld bij het bestuur. De klachtenregeling is opvraagbaar bij het dagelijks bestuur.

In 2015 heeft het fonds geen klachten ontvangen.

Onregelmatigheden die binnen het fonds, zijn organen of bij de partijen aan wie taken zijn uitbesteed worden gesignaleerd kunnen, op grond van de klokkenluidersregeling van het fonds, bij de compliance officer worden gemeld. Het bestuur heeft voor deze zaken de compliance officer als vertrouwenspersoon benoemd.

Uitbesteding

Het bestuur heeft diverse malen overleg gevoerd met de uitvoeringsorganisatie Appel Pensioenuitvoering B.V. over de dienstlevering overeenkomstig de service level agreement.

In 2015 stond centraal de overdracht van de oude uitvoerder Crystal Marbles B.V. naar Appel Pensioenuitvoering B.V. en de implementatie in de nieuwe pensioen- en financiële administratie bij Appel Pensioenuitvoering B.V..

Communicatie

Communicatie met de deelnemers van het fonds vindt plaats via mededelingen op locatie en nieuwsbrieven. In 2015 zijn drie nieuwsbrieven verstuurd aan de deelnemers en pensioengerechtigden. De persoonlijke pensioeninformatie van de belanghebbenden van het fonds is beschikbaar via het UPO en het Pensioenregister (www.mijnpensioenoverzicht.nl). In 2015 hebben alle actieve deelnemers een UPO ontvangen.

Op 1 juli 2015 is de Wet Pensioencommunicatie van kracht geworden. Volgens deze wet dienen deelnemers vanaf 1 juli 2016 op een digitale wijze toegang te krijgen tot de algemene documenten, zoals pensioenreglementen, statuten en jaarverslag, van het pensioenfonds. Het bestuur heeft besloten om hiervoor de automatisering van de pensioenadministratie uit te breiden, zodat de informatieverstrekking tussen het fonds en de deelnemers en pensioengerechtigden vanaf 1 juli 2016 geheel digitaal kan verlopen. Ook krijgen deelnemers en pensioengerechtigden de mogelijkheid om digitaal hun persoonlijke pensioengegevens op te vragen en de mogelijkheid om hiermee berekeningen te maken om inzicht te krijgen in bijvoorbeeld uitstel of vervroeging van de pensioendatum.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur van het fonds heeft het afgelopen jaar vijf maal vergaderd. Naast de reguliere beleidscyclus stonden de volgende belangrijke onderwerpen op de agenda:

- ✓ Vereenvoudigen van het beheer van de beleggingen en verminderen van de beleggingsrisico's door méér in indextrackers te gaan beleggen en door de grenzen van de individuele beleggingen te verlagen.
- ✓ Als gevolg van de invoering van het nFTK per 1 januari 2015, moest het fonds vóór 1 oktober 2015 een aanvangshaalbaarheidstoets uitvoeren en bij DNB indienen. In deze toets worden de risicohouding en risicobereidheid van het bestuur van het fonds beoordeeld door in een rekenmodel het verwachte pensioenresultaat van de deelnemers te toetsen met de door het bestuur, in overleg met het verantwoordingsorgaan, vastgestelde minimumgrenzen.
- ✓ Wijziging van de pensioenregeling van KBM per 1 januari 2016, waaronder het toeslagbeleid, in verband met de wijziging van de pensioenregeling van PME.
- ✓ Aanpassen van het toeslagbeleid in de pensioenregeling van Roba om deze gelijk te maken aan de toeslagregeling van KBM. Het fonds heeft daarom vanaf 1 januari 2016 voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden dezelfde toeslagregeling.
- ✓ Wijziging van het de berekeningsgrondslagen van de jaarlijkse premie vanaf 1 januari 2016 door over te gaan op een rekenrente die afgeleid is van 90% van het verwachte rendement op de beleggingen.

In het kader van de reguliere beleidscyclus heeft het bestuur onder meer vergaderd over het jaarverslag, beleggingsbeleid, de ontwikkeling van de financiële positie van het fonds, de communicatie met deelnemers en de monitoring van de externe dienstverleners.

3.6 Risicoparagraaf ten aanzien van risicobeleid en risicohouding

3.6.1 Risicobeleid

Het bestuur heeft zijn risicobeleid verwoord in de ABtN. Onderstaand is een nadere toelichting beschreven op de voornaamste risico's die door het bestuur zijn onderkend, alsmede het beleid van het bestuur voor het beheersen van de risico's.

1) Beleggingsrisico's

Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de waarde van de beleggingen beïnvloed wordt door wisselkoersschommelingen.

Het bestuur heeft voor de beleggingen in niet-euro valuta bandbreedtes geformuleerd, die variëren tussen de 10% en 25% van de totale beleggingen.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de financiële positie van het pensioenfonds vermindert als gevolg van de waardering van de pensioenverplichtingen op basis van marktrente.

Het renterisico wordt beperkt door strategisch 50% van alle beleggingen in vastrentende waarden en liquide middelen te beleggen.

De rentegevoeligheid van de vastrentende beleggingen per einde 2015 komt overeen met een modified duration van 7,0. De rentegevoeligheid van de verplichtingen komt overeen met een modified duration per einde 2015 van 20,0. Door het verschil in de modified duration heeft een verlaging van de rente een negatief effect op de financiële positie van het pensioenfonds, en andersom leidt een verhoging van de rente tot een verbetering van de financiële positie. De rente is historisch gezien zeer laag. Het verder afdekken van het renterisico op dit lage niveau brengt de nodige risico's met zich mee, met name indien de rente weer gaat stijgen onder invloed van een hogere inflatie, die wordt voorzien vanaf 2017. Bovendien vinden in de Eurozone monetaire experimenten plaats waarvan de risico's op de rente aanzienlijk kunnen zijn. De ontwikkeling van de marktrente in 2015 is daarom voor het bestuur geen aanleiding geweest om maatregelen te nemen om het verschil in modified duration tussen de beleggingen en de pensioenverplichtingen te verkleinen.

Zakelijke beleggingenrisico

Het zakelijke beleggingenrisico is het risico dat de waarde van de zakelijke beleggingen (aandelen en vast goed aandelen) verandert door veranderingen in de marktwaarde van deze beleggingen. Dit risico wordt beperkt door de beleggingen in aandelen en vast goed aandelen te spreiden over meerdere geografische gebieden en verschillende bedrijfssectoren. In 2015 heeft het bestuur besloten om, mede ter beperking van de kosten, van beleggingsfondsen te switchen naar passief beheerde ETF's (index trackers). Hiermee wordt ook nog een grotere spreiding gerealiseerd. Dit geldt ook voor vastgoedbeleggingen.

Kredietrisico en concentratierisico

Het kredietrisico is het risico dat een partij, waarin belegd is, niet hun financiële verplichtingen kan nakomen. Het concentratierisico is het risico dat verbonden is door

relatief veel in één partij te beleggen. Het bestuur heeft deze risico's beperkt door limieten te stellen aan de omvang van de posities in individuele beleggingen.

2) Verzekeringstechnische risico's

Verzekeringstechnische risico's ontstaan doordat de sterfte en arbeidsongeschiktheid van de deelnemers niet gelijk is aan de onder andere op basis van sterftetafels berekende schattingen van sterfte en arbeidsongeschiktheid. Om deze risico's te beperken hanteert het pensioenfonds prudente grondslagen inzake toekomstige verwachtingen van overlijden, arbeidsongeschiktheid en levensverwachting. Het vroegoverlijdensrisico van het nabestaanden- en wezenpensioen is door middel van risicokapitalen herverzekerd bij Elips Life.

3) Solvabiliteitsrisico

Dit risico betreft de ontwikkeling van de verhouding van het vermogen van het pensioenfonds ten opzichte van de pensioenverplichtingen van het fonds. Dit risico wordt uitgedrukt in de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Het solvabiliteitsrisico wordt beïnvloed door meerdere beleidsinstrumenten, met name door het beleggingsbeleid, het beleid inzake renteafdekking, het indexatiebeleid en premiebeleid. In 2015 is een ALM-studie door het actuariael adviesbureau Sprenkels en Verschuren uitgevoerd, teneinde inzicht te krijgen in de toekomstige ontwikkeling van de financiële positie van het pensioenfonds uitgaande van een aantal door het bestuur geformuleerde economische en beleidsmatige uitgangspunten. De uitkomsten van de ALM-studie lieten zien dat er geen noodzaak is om het huidige beleggingsbeleid van het bestuur te wijzigen.

4) Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat het pensioenfonds te maken heeft met een liquiditeitstekort. In het pensioenfonds is de som van de ontvangen premies en beleggingsopbrengsten hoger dan de som van de betaalde pensioenuitkeringen en uitvoeringskosten. Bovendien belegt het fonds in zeer liquide markten. Daardoor is het liquiditeitsrisico beperkt van omvang.

5) Uitbestedingsrisico

Het uitbestedingsrisico is het risico dat de continuïteit van het pensioenfonds in gevaar komt doordat activiteiten bij externe partijen zijn uitbesteed en deze externe partijen hun taken op ondeugdelijke wijze uitvoeren. Het bestuur heeft dit risico ondervangen door met de externe partijen contractuele afspraken te maken over de bewaking door het bestuur van de kwaliteit en tijdigheid van geleverde diensten.

6) Integriteitsrisico

Het integriteitsrisico is het risico dat het pensioenfonds schade leidt als gevolg van onethische gedragingen van medewerkers van het pensioenfonds of van medewerkers van voor het pensioenfonds werkende externe partijen. Het bestuur heeft voor de beperking van

dit risico een eigen gedragscode opgesteld. Jaarlijks dienen alle leden van het bestuur een verklaring te ondertekenen dat zij hun bestuurstaken hebben uitgevoerd conform de gedragscode. De naleving van de gedragscode heeft het bestuur opgedragen aan een compliance officer. Verder heeft het bestuur als beleid dat de externe partijen, die diensten aan het pensioenfondsen leveren, ook een gedragscode voor hun medewerkers hanteren en zorgdragen voor de naleving van de geldende wet-en regelgeving.

3.6.2 Risicohouding

In de Pensioenwet (artikel 102a) en in het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen (artikel 1a) is vastgelegd dat het bestuur van het pensioenfonds zorg draagt voor de vastlegging van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding, van het pensioenfonds. In 2015 heeft het bestuur overleg gevoerd met het verantwoordingsorgaan over de risicohouding. Het resultaat van dit overleg vormt het uitgangspunt voor de risicohouding van het pensioenfonds, zoals beschreven in de volgende paragrafen en met de deelnemers is gecommuniceerd.

1) Kwalitatieve risicohouding

Het bestuur van het pensioenfonds heeft een risicobewuste houding. Het bestuur streeft ernaar om de koopkracht van de pensioenaanspraken en pensioenrechten van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden door middel van een jaarlijkse indexatie te behouden. Het beleggingsbeleid en de daaruit voortvloeiende beleggingsrisico's zijn afgestemd op deze ambitie, waarbij rekening wordt gehouden met de primaire doelstelling van het pensioenfonds, namelijk de verzekering en uitvoering van de pensioenaanspraken van de deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden.

De mate van risicoacceptatie van het bestuur is onder andere gebaseerd op de volgende kwalitatieve overwegingen:

- ✓ het bestuur van het pensioenfonds streeft naar een waardevast pensioen;
- ✓ een afgewogen balans tussen te nemen risico's en het naar verwachting te realiseren beleggingsrendement zijn noodzakelijk om op langere termijn invulling te kunnen geven aan de indexatie-ambitie;
- ✓ voor het nastreven van deze ambitie dient het bestuur bereid te zijn om beleggingsrisico te nemen en een beleggingsrendement na te streven dat hoger is dan de risicovrije marktrente;
- ✓ kortingen op de pensioenaanspraken en –uitkeringen dienen zoveel mogelijk voorkomen te worden.

2) Kwantitatieve risicohouding

De risicohouding wordt geconcretiseerd door de vaststelling van risicogrenzen. Risicogrenzen maken het mogelijk om op een vooraf vastgelegde en objectieve manier te beoordelen of het risico hoger of lager is dan vooraf is toegestaan. Echter, bij overschrijding

van risicogrenzen zal geen automatische aanpassing van het beleid plaatsvinden, maar een kwalitatieve discussie, rekening houdend met de situatie en inzichten van dat moment. Het bestuur heeft in 2015 de volgende risicohouding voor de lange termijn vastgesteld met betrekking tot het pensioenresultaat:

Ondergrens 1:

Vanuit de situatie waarbij de dekkingsgraad gelijk is aan vereist eigen vermogen dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 82%.

Ondergrens 2:

Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 82%.

Ondergrens 3:

Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de maximale afwijking ten opzichte van de mediaan, in het geval van een "slechtweer scenario" (het 5e percentiel), 35% te bedragen.

Voor de risicohouding op korte termijn heeft het bestuur de volgende grenzen vastgesteld met betrekking tot het vereist eigen vermogen:

Het vereist eigen vermogen van het pensioenfonds mag niet lager zijn dan 119,3% en niet hoger dan 134,0% van de technische voorzieningen.

3.7 Financiële paragraaf

Samenvatting van de financiële positie van het fonds en ontwikkelingen gedurende het jaar:

(* € 1.000)	Pensioen- vermogen	Technische voorzieningen	Dekkings- graad
Stand per 1 januari 2015	124.528	90.597	137,5%
Beleggingsresultaten	7.587		
Premiebijdragen	3.114		
Uitkeringen	-1.852		
Waardeoverdrachten	199		
Pensioenuitvoeringskosten	-269		
Kanssystemen	256		
Voorwaardelijke toeslagverlening	-		
Overige	-6		
Stand per 31 december 2015	133.557	98.274	135,9%

De verandering in de dekkingsgraad is voornamelijk het gevolg van het resultaat op premie, rendement op beleggingen en renteverandering.

Het saldo van baten en lasten over de afgelopen jaren kan als volgt worden geanalyseerd:

(* € 1.000)	2015	2014	2013	2012	2011
Premieresultaat	489	290	885	743	947
Interestresultaat	1.089	-3.150	8.859	6.385	-12.461
Toeslagverlening	-494	-844	-208	-504	-271
Waardeoverdrachten	38	92	-103	-3	-110
Overig resultaat	230	309	-652	-438	8
Wijziging grondslagen	-	-289	-	-798	-
Resultaat	1.352	-3.592	8.781	5.385	-11.887

Ultimo 2015 bedraagt de gemiddelde marktrente circa 1,76% (2014: 1,95%).

Uitvoeringskosten

(* € 1.000)	2015	2014
Administratieve uitvoeringskosten	443	263
In euro's per deelnemer	1.073	690
Vermogensbeheerkosten	375	348
In aantal basispunten over het gemiddeld belegd vermogen	30	31
Transactiekosten	49	29
In aantal basispunten over het gemiddeld belegd vermogen	4	3
Gemiddeld belegd vermogen	123.900	113.414

In de onderstaande paragrafen worden de kosten verder toegelicht.

Administratieve uitvoeringskosten

De administratieve uitvoeringskosten bestaan onder meer uit de kosten voor de administratie, actuaris, advies, accountant, automatisering en toezicht.

De stijging van de administratieve uitvoeringskosten wordt vooral veroorzaakt door de overgang van de pensioenadministratie van Crystal Marbles B.V. naar Appel Pensioenuitvoering B.V.. Hierdoor heeft een implementatie van de deelnemersadministratie plaatsgevonden. De kosten hiervoor bedroegen EUR 97. Daarnaast zijn er in verband met de genoemde overgang aanvullende kosten van Crystal Marbles B.V. geweest van EUR 19.

Daarnaast zijn de bestuurskosten in 2015 fors gestegen met EUR 37.

Vermogensbeheerkosten

Het totaal van de kosten voor vermogensbeheer in 2015 bedraagt EUR 375, circa EUR 27 meer dan in 2014.

(* € 1.000)	2015	% van het gemiddeld. belegd vermogen	2014	% van het gemiddeld. belegd vermogen
Advieskosten en bewaarloon	148	0,12%		
Interne kosten van beleggingsfondsen en ETF's	227	0,18%		
Totaal	375	0,30%	348	0,31%

Beleggingsstijl/beleggingsmix

Het bestuur van het fonds voert voor het overgrote deel een passieve beleggingsstijl uit.

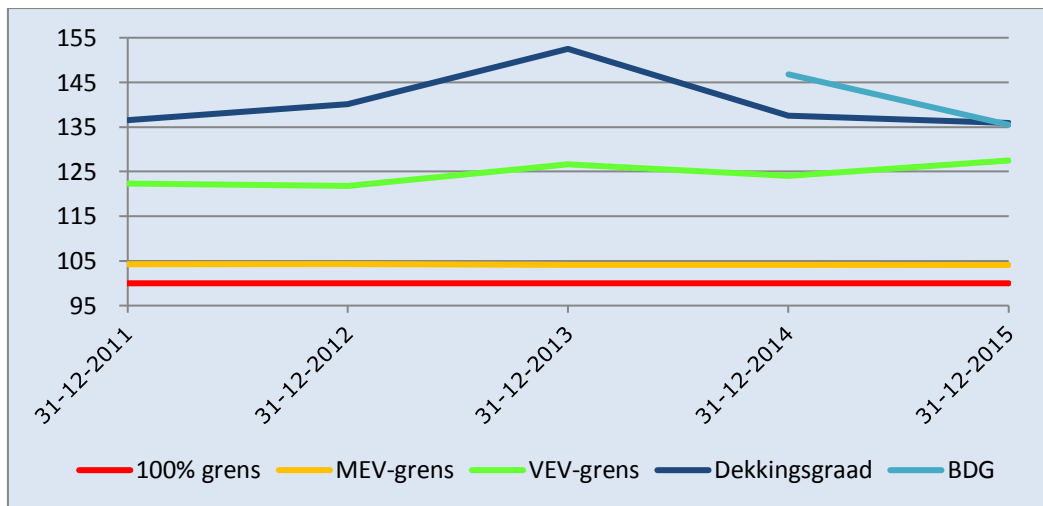
Transactiekosten

Het totaal van de transactiekosten in 2015 bedraagt EUR 49 circa EUR 20 meer dan in 2014.

(* € 1.000)	2015	% van het gem. belegd vermogen	2014	% van het gem. belegd vermogen
Aan- en verkoopkosten beleggingstitels	49	0,04%	29	0,03%
Totaal	49	0,04%	29	0,03%

Financiële positie

In 2015 hebben de beleidsdekkingsgraad, de nominale dekkingsgraad, het vereist eigen vermogen en het minimaal vereist eigen vermogen zich als volgt ontwikkeld :

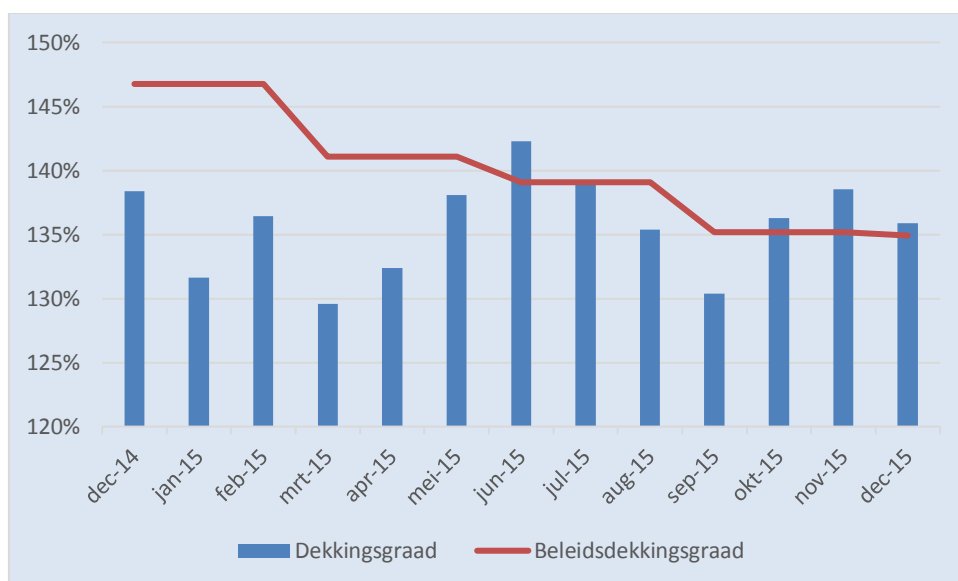
Vanaf 1 januari 2015 is het zogenaamde nieuw Financieel Toetsingskader (nFTK) van toepassing. Met de nieuwe regelgeving beoogt de wetgever het Nederlandse pensioenstelsel minder gevoelig voor dagkoersen te laten zijn, en daarmee stabielere te maken. De nieuwe financieringsregels hebben ingrijpende gevolgen voor alle pensioenfondsen, zo ook voor Roba. De belangrijkste gevolgen van het nFTK worden hieronder nader toegelicht.

Beleidsdekkingsgraad

Onder het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 4 kwartalen en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Per 31 december 2015 is overgegaan op een beleidsdekkingsgraad als het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en bedraagt 135,5%.

Onderstaande grafiek geeft de maand-op-maand-ontwikkeling aan van de dekkingsgraad en beleidsdekkingsgraad.

Vereist eigen vermogen

De methodiek om het vereist eigen vermogen te berekenen is gewijzigd. Het vereist eigen vermogen onder de oude regelgeving bedroeg per 31 december 2014 124,1%. Vanaf 1 januari 2015 dient het vereist eigen vermogen berekend te worden op basis van de strategische beleggingsmix en niet meer op de feitelijke beleggingsmix. Door deze wijziging van de methodiek is het vereist eigen vermogen per 1 januari 2015 gedaald naar 122,3%.

Toeslagbeleid

Onder het nFTK worden strengere voorwaarden gesteld aan het indexeren van pensioenaanspraken. Indexeren mag alleen indien de indexatie toekomstbestendig is. Dit is uitgewerkt in de volgende beleidsstaffel die met ingang van 1 januari 2015 als leidraad voor de toeslagverlening wordt gehanteerd:

Beleidsdekkingsgraad	Toeslagverlening
Lager dan 110%	Geen toeslag
Tussen 110% en bovengrens	Naar rato
Hoger dan bovengrens	Volledige toeslag

De bovengrens wordt bepaald door de kasstroom van de verwachte toeslagen te verdisconteren met het wettelijk vastgestelde maximumpercentage voor het verwachte rendement op aandelen (6,75%).

De bovengrens is in 2015 aldus berekend op 119% van de technische voorziening.

3.8 Beleggingenparagraaf

Hoofdrol voor centrale banken

2015 was wederom een jaar waarin centrale banken de hoofdrol speelden op de financiële markten. Een vrees voor een deflatoire spiraal met desastreuze gevolgen voor de economie was dan ook de trigger voor de ECB om in januari over te gaan op kwantitatieve verruiming middels een omvangrijk opkoopprogramma van Eurozone obligaties van €60 miljard per maand om de inflatietarget rond de 2% te bereiken over de middellange termijn.

Hierdoor verzwakte de euro ten opzichte van de dollar wat positief is voor de Europese export. Ondertussen daalden de renteniveaus van de Eurozone staatsobligaties sterk door met uitzondering van Griekse staatsobligatie vanwege de politieke crisis als gevolg van verzet tegen de door Europa opgelegde bezuinigingsmaatregelen.

Bijkomend effect van de opkoopoperaties van de ECB is dat de liquiditeit gedurende het jaar verder is afgenomen en daarmee een hogere liquiditeitspremie wordt ingeprijsd. Strikere regels voor investment banks hebben er bovendien toe geleid dat zij minder posities op hun balans mogen hebben wat de liquiditeit op de obligatiemarkten verder heeft doen afnemen.

Als gevolg van sterk dalende olie- en grondstoffenprijzen wereldwijd en de groeivertraging in China en de opkomende landen heeft de ECB in december zelfs besloten de bestaande opkoopoperatie uit te breiden door deze voor een periode van 6 maanden te verlengen en de depositorente verder te verlagen.

De Amerikaanse centrale bank werd het hele jaar nauwlettend gevolgd met betrekking tot een verhoging van de beleidsrente. Telkens werden argumenten aangehaald om deze beslissing uit te stellen zoals te zwakke werkgelegenheidscijfers, zorgen over de vertraging van de Chinese- en opkomende markten economieën en zwakte op de aandelenmarkten. De Fed nam uiteindelijk de onzekerheid in december weg door over te gaan tot een verhoging van 25 basispunten. De markten waren hier ruim van tevoren op voorbereid en daardoor leidde deze stap nauwelijks tot een marktreactie. Nog belangrijker is het verloop van de renteverhogingen in de aankomende jaren, waarbij de markten uitgaan van een zeer geleidelijk pad.

Grondstoffenmalaise

De reeds in 2014 ingezette daling van de grondstoffenprijzen zette door in 2015. De oorzaak hiervan ligt o.a. in de vertraging van de Chinese economie, die een draai proberen te maken van producent gedreven economie naar een consument gedreven economie. China geldt als belangrijkste afnemer van grondstoffen wereldwijd: een vertraging van de economie aldaar dempt de vraag.

Daarnaast leiden ontwikkelen in de schaliegasindustrie tot een vergroting van de beschikbare oliereserves. Met name de VS is hiermee een stuk minder afhankelijk

geworden van de traditionele olie exporterende landen. De budgetten van deze traditionele exporterende landen zijn opgesteld op basis van de hogere olie verkoopprijzen. Niettemin schroefde men de olieproductie verder op om zo hun marktaandeel te beschermen. De olieprijsreguleringspolitiek vanuit organisaties zoals OPEC is hiermee niet langer van belang. Van invloed op de olieprijs was ook het akkoord dat werd bereikt met Iran over het verlichten van economische sancties waardoor een einde komt aan de olie exportquota. Hierdoor dreigt de markt verder overspoeld te raken met olie vanuit Iran.

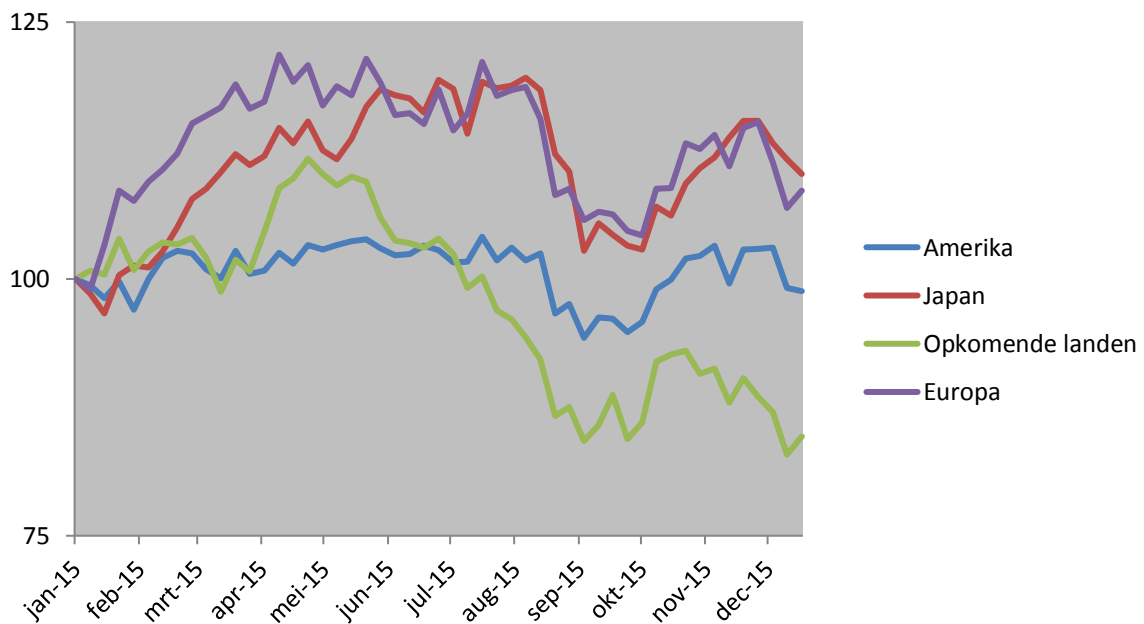
Naast het deflatoire effect van lage grondstofprijzen op de renteniveaus heeft het ook geleid tot een reeks devaluaties van valuta wereldwijd. Hiermee proberen landen hun concurrentiepositie te beschermen en/of verbeteren. Het voorkomen van een valutaoorlog was dan ook weer een belangrijk discussiepunt bij de internationale economische toppen. Zelfs Saoedi-Arabië met 's werelds grootste oliereserves zag zich genooddaakt om op de kapitaalmarkten geld te lenen en sprak ook haar enorme staatsfonds aan om aan de financieringsbehoefte te voorzien.

Het positieve effect van lagere energieprijzen is dat de koopkracht toeneemt wat de consumptie zou kunnen aanjagen.

ONTWIKKELINGEN FINANCIËLE MARKTEN

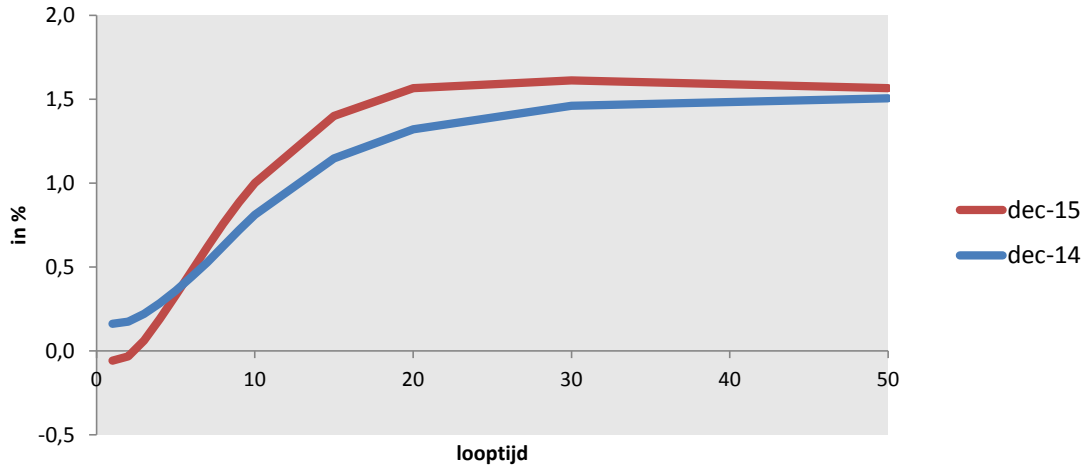
Aandelen

De monetaire stimulering door centrale banken hebben de aandelenkoersen van de Europese, Aziatische en Amerikaanse beurzen doen laten stijgen in 2015. De zorgen om de groeivertraging in China en het effect daarvan op de wereldeconomie en grondstofprijzen hebben een dempend effect gehad op deze koersen en die uit de opkomende landen.

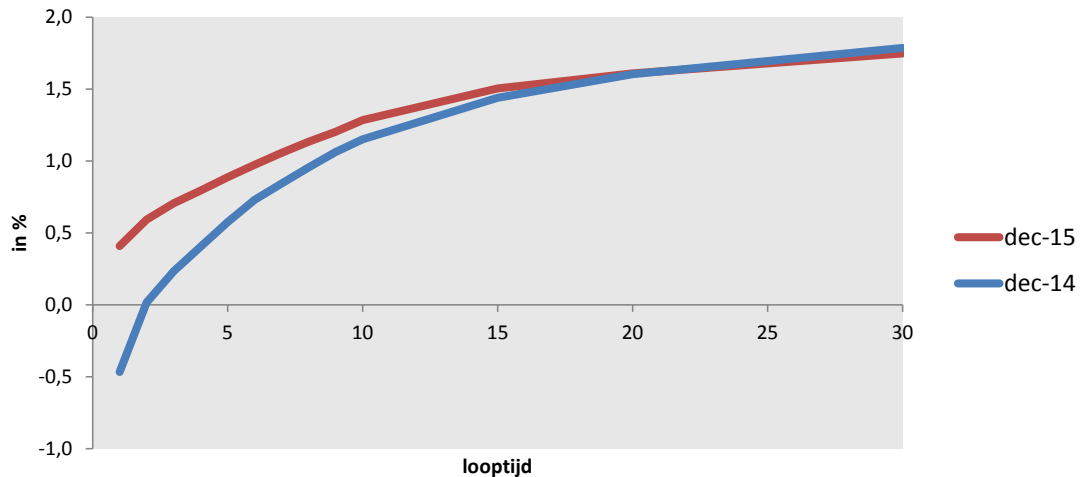

Rente- & Inflatieswapmarkten

Ondanks de groeizorgen over de wereldwijde economische groei zijn de fundamentals binnen de eurozone verbeterd wat tot uiting komt in de swapcurve die een stijging in de middellange en lange looptijden liet zien.

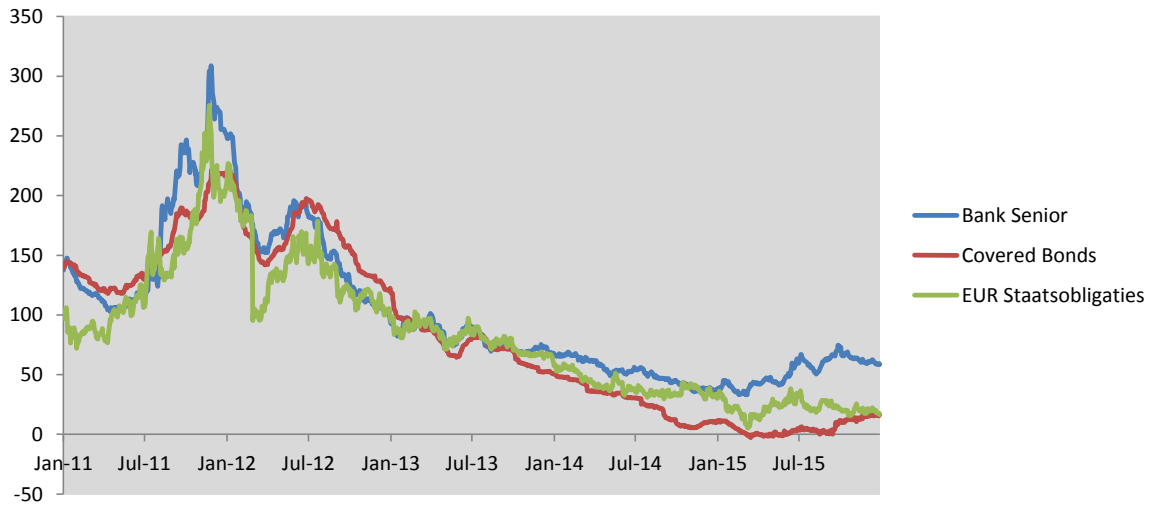

De Europese inflatieswapcurve is ten opzichte van het vorige jaar gestegen in de korte tot middellange looptijden. De verbeterde fundamentals en het opkoopprogramma van de ECB hebben de inflatieverwachtingen licht doen stijgen.

Europese obligatiemarkten

De risicospreads van zowel senior als covered bonds lieten een stijging zien, vanwege het algemeen verslechterde economische wereldwijde plaatje in combinatie met de verslechterde liquiditeit. Een verlenging van het opkoopprogramma voor staatsobligaties zorgde voor een daling van staatsobligatiespreads.

Beleggingsbeleid 2015

Het beleggingsbeleid in 2015 is een voortzetting van het beleid over meerdere jaren waarbij gestreefd wordt naar een evenwichtige balans tussen rendement en risico.

In het kader van het nFTK is dit beleid, na afstemming met de sociale partners, doorgerekend aan de hand van de voorgeschreven aanvangshaalbaarheidstoets en bevestigd voor de lange termijn.

Het fonds belegt voor ca 55% in zakelijke waarden hetgeen op lange termijn een aanvaardbaar rendement moet waarborgen. Het rendement op vastrentende waarden is ultimo 2015 uiterst gering en daarmee een zeer onaantrekkelijke beleggingscategorie. Een hogere renteafdekking van de pensioenverplichtingen bij deze renteniveaus komt volgens het bestuur dan ook niet in aanmerking.

Verantwoord beleggen

Het fonds onderschrijft haar verantwoordelijkheid om uitvoering te geven aan een verantwoord beleggingsbeleid met als uitgangspunt de principes van de Global Compact criteria die in Verenigde Naties-verband zijn geformuleerd met betrekking tot verantwoord ondernemen.

De Global Compact bevat 10 principes op gebied van mensenrechten, arbeidsomstandigheden, milieubescherming en corruptiebestrijding.

Bij de selectie van beleggingen wordt niet door het fonds nagegaan of de bedrijven zijn aangesloten bij Global Compact, maar wel beoordeeld – voor zover dat mogelijk is - of ze zich houden aan de principes ervan.

3.9 Pensioenparagraaf

Het pensioenreglement is aangepast aan de gewijzigde pensioenregeling per 1 januari 2016

Kenmerken regeling

De kenmerken van de regeling voor Roba Holding B.V., Roba Metals B.V. en KBM Affilips B.V. per 1 januari 2016 zijn als volgt:

Onderwerp	Regeling
Pensioensysteem	Een eindloon met onvoorwaardelijke backserviceverhoging
Minimum toetredingsleeftijd	21 jaar.
Pensioenrichtleeftijd	De eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 67-jarige leeftijd bereikt.
Pensioengevend salaris	Het pensioengevend salaris bedraagt maximaal € 101.519.
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag is gelijk aan het vaste jaarsalaris verminderd met de franchise.
Franchise	De franchise bedraagt per 1 januari 2016 € 14.836.
Ouderdomspensioen	Per jaar wordt 1,65% van de laatst vastgestelde pensioengrondslag opgebouwd.
Nabestaandenpensioen	Het nabestaandenpensioen bedraagt 70% van het ouderdomspensioen.
Tijdelijk nabestaandenpensioen tot ingang AOW	Het tijdelijke nabestaandenpensioen bedraagt 30% van het ouderdomspensioen
Wezenpensioen	Het wezenpensioen bedraagt 14% van het ouderdomspensioen.
Keuzemogelijkheden uitruil	De pensioenregeling kent diverse uitruilmogelijkheden: ○ vervroegen pensioendatum; ○ omzetten van partnerpensioen in ouderdomspensioen; ○ omzetten van ouderdomspensioen in partnerpensioen; ○ variabele pensioenuitkering.
Toeslag voor slapers en gepensioneerden	De voorwaardelijke toeslag is op basis van de CPI-prijsindex, afgeleid. Tot 1 januari 2016 werd de toeslag berekend op basis van de CBS-loonindex.

De kenmerken van de regeling voor KBM Master Alloys B.V. per 1 januari 2016 zijn als volgt:

Onderwerp	Regeling
Pensioensysteem	Een middelloon met voorwaardelijke toeslagverlening
Minimum toetredingsleeftijd	18 jaar;
Pensioenrichtleeftijd	De eerste dag van de maand waarin de deelnemer de 67-jarige leeftijd bereikt.
Pensioengevend salaris	Het pensioengevend salaris bedraagt maximaal € 70.416.
Pensioengrondslag	De pensioengrondslag is gelijk aan het vaste jaarsalaris verminderd met de franchise.
Franchise	De franchise bedraagt per 1 januari 2016 € 15.104.
Ouderdompensioen	Per jaar wordt 1,875% van de pensioengrondslag opgebouwd.
Nabestaandenpensioen	Het nabestaandenpensioen bedraagt 70% van het ouderdompensioen waarvan 50% op basis van een spaardeel en 20% op risicobasis.
Wezenpensioen	Het wezenpensioen bedraagt 14% van het ouderdompensioen.
Keuzemogelijkheden uitruil	De pensioenregeling kent diverse uitruilmogelijkheden: - o vervroegen pensioendatum; - o omzetten van partnerpensioen in ouderdompensioen; - o omzetten van ouderdompensioen in partnerpensioen; - o variabele pensioenuitkering.
Toeslag voor actieven, slapers en gepensioneerden	De voorwaardelijke toeslag is op basis van de CPI-prijsindex, afgeleid. Tot 1 januari 2016 werd de toeslag voor de actieven berekend op basis van de CAO-loonindex en de toeslag voor de slapers en gepensioneerden op basis van de CBS-loonindex.

Toeslagverlening

Het fonds kent een eigen toeslagbeleid. Per 1 januari 2015 zijn de pensioenaanspraken van de actieven in de middelloonregeling van KBM Master Alloys B.V. met 1,85% geïndexeerd en is de toeslag van de pensioenaanspraken van de inactieven en pensioengerechtigden in beide pensioenregelingen op 1,29% vastgesteld.

Per 1 januari 2016 zijn de pensioenaanspraken van de actieven in de middelloonregeling en de pensioenaanspraken van de inactieven en pensioengerechtigden met 0,81% geïndexeerd.

Mutatieoverzicht deelnemers

	Actief	Slaper	Pensioen- gerechtigd	Totaal
Stand per 1 januari 2015	289	158	92	539
Nieuwe deelnemers	31	-	-	31
Ontslag	-6	6	-	-
Waardeoverdracht/afkoop	-	-	-	-
Ingang pensioen	-2	-8	14	4
Overlijden	-	-2	-4	-6
Expiratie	-	-	-	-
Overige oorzaken	-	3	-	3
Stand 31 december 2015	312	157	102	571

3.10 Actuariële paragraaf

Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:

(* € 1.000)	2015	2014
Resultatenbron		
Beleggingen / marktrente	1.089	-3.150
Premies	489	290
Waardeoverdracht	38	92
Kosten	-197	-33
Uitkeringen	-44	-30
Kanssystemen	585	-44
Voorwaardelijke toeslag	-494	-844
Wijziging grondslagen	0	-289
Andere oorzaken	-114	416
Saldo van baten en lasten	1.352	-3.592

Kostendekkende premie

(* € 1.000)	2015
Zuiver kostendekkende premie	4.511
Gedempte kostendekkende premie	3.956
Ontvangen (feitelijke) pensioenpremie	3.267

De kostendekkende premie bestaat uit de volgende componenten:

- 1) de actuariële benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar i.v.m. aangroei van pensioenverplichtingen;
- 2) de opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen;
- 3) een opslag voor de bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende uitvoeringskosten;
- 4) de actuariële benodigde premie met betrekking tot de voorwaardelijke toeslagen na ingang pensioen.

De zuivere kostendekkende premie wordt berekend op basis van de per 1 januari 2015 geldende DNB-rentetermijnstructuur.

De gedempte kostendekkende premie wordt berekend op basis van de per 1 januari 2015 geldende 36-maands gemiddelde van de DNB-rentetermijnstructuur.

De feitelijke premie is vastgelegd in de financieringsovereenkomst tussen het fonds en de werkgever. De gedempte kostendekkende premie bedraagt € 3.956. Omdat de dekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo 2014 hoger was dan de vastgestelde premiekortingsgrens heeft het pensioenfonds een premiekorting verleend op de premie ter

grootte van de inkoopsum voor de backservice in de eindloonregeling en voor de toeslagverlening aan de actieve deelnemer in de middelloonregeling. De door de werkgever betaalde feitelijke premie bedraagt daardoor € 3.267.

Oordeel van de certificerend actuaris over de financiële positie (RJ 610.503)

De certificerend actuaris heeft de opdracht om vast te stellen dat het fonds voldoet aan de vereisten vanuit artikel 126 tot en met 140 PW. De bevindingen van de certificerend actuaris zijn verwoord in de in paragraaf 5.2 opgenomen actuariële verklaring.

In zijn actuariële verklaring heeft de certificerend actuaris geoordeeld dat voldaan is aan de artikelen 126 tot en met 140 PW en dat de vermogenspositie goed is.

ALM-studie

In 2015 heeft het bestuur een ALM-studie door het actuariële bureau Sprenkels & Verschuren laten uitvoeren om inzicht te krijgen in de ontwikkeling op de financiële positie van het pensioenfonds. Met name zijn de gevolgen onderzocht voor de financiële positie van het fonds indien de gedempte kostendekkende premie niet meer berekend wordt op basis van het 36-maandsgemiddelde van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur, maar op basis van 90% van het verwachte rendement van de beleggingen. Hierbij is per beleggingssoort uitgegaan van het wettelijk voorgeschreven maximum toegestane rendementspercentage.

Ook is in de ALM-studie rekening gehouden met de wijziging van het toeslagbeleid vanaf 1 januari 2016 door de overgang naar toeslagverlening op basis van de CPI-prijsindex. In de ALM-studie is het huidige beleggingsbeleid als uitgangspunt aangehouden. De ALM-studie heeft niet als doel gehad om varianten in de samenstelling van de beleggingsmix door te rekenen omdat het bestuur het huidige beleggingsbeleid voor de toekomst wil voortzetten.

3.11 Toekomstparagraaf

Toekomstbestendigheid

De financiële positie van het fonds is gedurende haar hele historie altijd zeer solide geweest. Dit manifesteert zich in het toch wel bijzondere feit dat het fonds altijd de pensioenen van de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden volledig heeft kunnen indexeren op basis van de loon- of prijsindex.

Dit is het resultaat van een solide premiestelling waarin rekening wordt gehouden met een opslag in de premie voor toekomstige toeslagen en een beleggingsbeleid dat erop gericht is om op de lange termijn de nominale pensioenen te garanderen en de pensioenen van gewezen deelnemers en pensioengerechtigden waardevast te houden.

Door de historisch lage rentestand nemen de kosten van de pensioenregeling zeer fors toe en is de dekkingsgraad in 2015 verminderd. De financiële positie is gelukkig nog steeds ruim voldoende waardoor de pensioenen per 1 januari 2015 en per 1 januari 2016 wederom volledig geïndexeerd konden worden.

De verwachting is dat de lage rentestand nog enige jaren zal aanhouden. Dit zal een blijvende druk geven om beleggingsrendementen te behalen waardoor in ieder geval de financiële positie van het pensioenfonds aan de minimum wettelijke eisen zal blijven voldoen. Het bestuur blijft er echter naar streven om de financiële positie op een zodanig peil te houden, dat de toelagverlening aan deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden zo lang mogelijk kan worden gecontinueerd.

Om deze doelstelling te realiseren zal het beleid van het bestuur bestaan uit de volgende kenmerken:

- ✓ handhaven van het huidig beleggingsbeleid en zonodig aanpassen aan economische en pensioentechnische ontwikkelingen;
- ✓ constante monitoring van interne en externe risico's om zonodig passende maatregelen te nemen.

Aanpassingen pensioenregelingen per 1 januari 2016

Pensioenregeling voor KBM Master Alloys B.V. per 1 januari 2016

De pensioenregeling van het pensioenfonds voor de metaalsector PME, is per 1 januari 2016 gewijzigd. In het kader van de dispensatie van de verplichte deelname aan de pensioenregeling van PME, is de pensioenregeling van KBM Master Alloys per 1 januari 2016 op de volgende punten aangepast:

- ✓ het risicopartnerpensioen bedraagt 20% van 1,875% van de over de gehele deelnemerstijd berekende gemiddelde pensioengrondslag; dit werd tot 2016 berekend over de laatste pensioengrondslag;
- ✓ het maximale percentage van de premievrije voortzetting na arbeidsongeschiktheid is verlaagd van 75% naar 70%;

- ✓ de uiterste ingangsdatum bij uitstel van het pensioen is van de 70^e verjaardag verhoogd tot de AOW-ingangsdatum plus 5 jaar;
- ✓ de pensioenrechten en pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden jaarlijks aangepast met maximaal de afgeleide CPI-prijsindex en niet meer met maximaal de CBS-loonindex;
- ✓ de toeslag voor de opgebouwde pensioenen van de actieve deelnemers is gewijzigd van de CAO-loonindex (Metalektro) in de afgeleide CPI-prijsindex.

Pensioenregeling voor Roba Holding B.V., Roba Metals B.V. en KBM Affilips B.V.

De pensioenregeling is op de volgende punten aangepast:

- ✓ In verband met de verhoging van de pensioendatum per 1 januari 2014 van 65 naar 67 jaar is het tot maximum aantal voor de pensioenopbouw meetellende dienstjaren verhoogd van 40 naar 46 jaar. Voor de werknemers die vóór 1 januari 2008 in dienst zijn getreden geldt een maximum van 42 jaren;
- ✓ de pensioenrechten en pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden jaarlijks aangepast met maximaal de afgeleide CPI-prijsindex en niet meer met maximaal de CBS-loonindex;

Indexatie van de pensioenen per 1 januari 2016

De toeslagverlening wordt jaarlijks door het bestuur vastgesteld en is afhankelijk van de financiële positie van het pensioenfonds.

Gezien de hoogte van de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2015 heeft het bestuur besloten om per 1 januari 2016 de maximale toeslag, gelijk aan de afgeleide CPI-prijsindex, ter grootte van 0,81% te verlenen.

Het bestuur.

23 mei 2016

G.A.W.M. de Roij, voorzitter

P.S. Cohn, vicevoorzitter

M.R. Mannee

P.C. van Wiggen

Mevr. H. Spek

D.E. van Doorn

STICHTING ROBA PENSIOENFONDS

JAARREKENING 2015

4 JAARREKENING

4.1

4.2 Balans per 31 december 2015

(* € 1.000)	Ref.	31 december 2015	31 december 2014
ACTIVA			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	1		
Aandelen		62.668	55.000
Vastgoedbeleggingen		14.593	11.508
Vastrentende waarden		47.580	48.951
Deposito's		2.500	5.000
		<u>127.341</u>	<u>120.459</u>
Vorderingen en overlopende activa	2		
Premies		114	-
Lopende intrest		1.199	1.181
Verzekeringsmaatschappijen		87	-
Overige vorderingen en overlopende activa		286	249
		<u>1.686</u>	<u>1.430</u>
Overige activa	3		
Liquide middelen		4.700	2.758
Totaal activa		<u>133.727</u>	<u>124.647</u>

(* € 1.000)	Ref.	31 december 2015	31 december 2014
PASSIVA			
Stichtingskapitaal en reserves	4		
Risicoreserve		27.066	21.867
Algemene reserve		8.217	12.064
		<u>35.283</u>	<u>33.931</u>
Technische voorzieningen	5		
Voorziening pensioenverplichtingen		98.274	90.597
Overige schulden en overlopende passiva	6	170	119
Totaal passiva		<u>133.727</u>	<u>124.647</u>

4.3 Staat van baten en lasten over 2015

(* € 1.000)	Ref	2015	2014
BATEN			
Premiebijdragen van werkgever en werknemers	7	3.506	2.936
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	8	7.586	13.404
Overige baten	9	150	-
		<u>11.242</u>	<u>16.340</u>
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	10	1.852	1.673
Pensioenuitvoeringskosten	11	443	263
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	12		
Pensioenopbouw		2.625	2.288
Indexering		494	844
Rentetoevoeging		165	273
Onttrekking pensioenuitkeringen		-1.808	-1.643
Onttrekking uitvoeringskosten		-72	-66
Wijziging marktrente		6.333	16.281
Overdracht van rechten		161	890
Overige mutaties		-221	-81
Wijziging grondslagen		-	289
		<u>7.677</u>	<u>19.075</u>
Premies herverzekering	13	112	-97
Saldo overdracht van rechten	14	-199	-982
Overige lasten	15	5	-
		<u>9.890</u>	<u>19.932</u>
Saldo van baten en lasten		<u>1.352</u>	<u>-3.592</u>

4.4 Bestemming van het saldo van baten en lasten

(* € 1.000)	2015	2014
Risicoreserve	5.199	2.745
Algemene reserve	-3.847	-6.337
	1.352	-3.592

4.5 Kasstroomoverzicht over 2015

(* € 1.000)	2015	2014
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	3.360	2.016
Ontvangen waardeoverdrachten	199	981
Betaalde pensioenuitkeringen	-1.846	-1.148
Betaalde waardeoverdrachten	-	-2
Ontvangen uitkeringen van herverzekeraars	33	-
Betaalde premies herverzekering	-82	-113
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-365	-250
Overige	-3	-
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	1.296	1.710
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossingen van beleggingen	19.576	13.809
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	4.101	3.605
Aankopen beleggingen	-25.314	-18.024
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-217	-112
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-1.854	-722
Mutatie liquide middelen	-558	988
Verloop liquide middelen		
Stand 1 januari	7.758	6.770
Stand 31 december	7.200	7.758
Mutatie liquide middelen	-558	988
(* € 1.000)	2015	2014
Deposito's	2.500	5.000
Liquide middelen	4.700	2.758
Stand per 31 december	7.200	7.758

4.6 Toelichting behorende tot de jaarrekening 2015

4.5.1 Inleiding

Stichting Roba Pensioenfonds ('het fonds'), statutair gevestigd te IJsselstein, is opgericht op 21 december 1949. De laatste statutenwijziging was op 1 januari 2015. De stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41178379.

Het doel van het fonds is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het fonds geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregelingen van Roba Holding B.V. en haar Nederlandse dochtermaatschappijen.

4.5.2 Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ610).

Het bestuur heeft op 23 mei 2016 de jaarrekening opgemaakt.

4.5.3 Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

Algemeen

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden Euro's.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Schattingswijzigingen

Gedurende het jaar 2015 zijn de volgende schattingswijzigingen doorgevoerd:

- ✓ Vervallen driemaandsmiddeling in RTS als gevolg van de invoering van het nFTK per 1 januari 2015.
- ✓ Wijziging van de wettelijk voorgeschreven UFR-systematiek per 15 juli 2015.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de rekening van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een

vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het fonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar Euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Het fonds heeft ultimo 2015 de volgende beleggingen in vreemde valuta:

(* € 1.000)	2015
GBP	5.901
JPY	1.169
USD	21.549
Overig	<u>17.438</u>
	46.057

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen.

Vastgoedbeleggingen

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

De actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde, van niet beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsfondsen is bepaald door de uitgevende instelling.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen.

Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijd.

Vorderingen en overlopende activa

Voor zover noodzakelijk is een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

Stichtingskapitaal en reserves

Het stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het fonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. Het bestuur heeft besloten een risicoreserve te vormen ter grootte van het vereist eigen vermogen.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Per 1 januari 2015 wordt de nieuwe door DNB voorgeschreven Ultimate Forward Rate (UFR) gehanteerd.

De mogelijkheid om de zogenaamde driemaandsmiddeling van de rente toe te passen, is vanaf 1 januari 2015 komen te vervallen. Het financiële effect van de nieuwe UFR wordt toegelicht in noot 13.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten (ook voor indexatiebesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling is verleend wegens arbeidsongeschiktheid.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- ✓ Interest: Conform de rentetermijnstructuur per 31 december 2015 zoals gepubliceerd door DNB.
- ✓ Volgens de Prognose tafel AG 2014 (zoals gepubliceerd door het AG). Voorts wordt rekening gehouden met het verschil in overlevingskansen tussen de werkende en de totale bevolking door toepassing van een fondsspecifieke ervaringssterfte.
- ✓ Partnerfrequenties: Bepaalde partnersysteem.
- ✓ Voor partnerpensioen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- ✓ Kostenopslag ter grootte van 4% van de voorziening voor pensioenverplichtingen in verband met toekomstige administratie- en excassokosten.

- ✓ De voorziening voor niet ingegaan wezenpensioen wordt vastgesteld op 5% van de voorziening van het latente partnerpensioen van (gewezen) deelnemers jonger dan 67 jaar.

Overige schulden en overlopende passiva

De overige schulden en overlopende passiva zijn opgenomen tegen historische kostprijs.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Beleggingsresultaten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben. Onder de indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waarde wijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan rentebaten en rentelasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten.

Dividend wordt verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Onder kosten van vermogensbeheer worden zowel de externe als de daaraan toegerekende interne kosten verstaan. Afschrijvingen en andere exploitatiekosten van onroerende zaken in exploitatie zijn in de kosten van vermogensbeheer opgenomen.

Met de directe en indirecte beleggingsopbrengsten zijn verrekend de aan de opbrengsten gerelateerde transactiekosten, provisies, valutaverschillen e.d.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

De rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. De post onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging markttrente.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

4.5.4 Toelichting op de balans Beleggingen voor risico van het pensioenfonds (1)**Aandelen**

(* € 1.000)	2015	2014
Stand per 1 januari	55.000	49.444
Aankopen	18.354	2.854
Verkopen	-14.042	-359
Herwaardering	3.356	3.061
Stand per 31 december	62.668	55.000

De aandelenbeleggingen kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2015	2014
Beursgenoteerde aandelen	43.217	40.794
Beleggingsinstellingen	19.451	14.206
Stand per 31 december	62.668	55.000

Vastrentende waarden

(* € 1.000)	2015	2014
Stand per 1 januari	48.951	44.421
Aankopen	1.013	11.382
Verkopen	-1.170	-11.678
Herwaardering	-1.214	4.826
Stand per 31 december	47.580	48.951

De beleggingen in vastrentende waarden kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2015	2014
Beursgenoteerde obligaties	44.809	46.136
Beleggingsinstellingen	2.771	2.851
Stand per 31 december	47.580	48.951

De landenspecificatie van de staatsobligaties is als volgt:

(* € 1.000)	2015	2014
Nederland	17.672	18.227
België	5.174	5.335
Zweden	-	1.197
Stand per 31 december	22.846	24.759

Vastgoed

(* € 1.000)	2015	2014
Stand per 1 januari	11.508	7.504
Aankopen	5.947	3.786
Verkopen	-4.364	-1.770
Herwaardering	1.502	1.988
Stand per 31 december	14.593	11.508

De vastgoedbeleggingen kunnen als volgt worden gecategoriseerd:

(* € 1.000)	2015	2014
Beleggingsinstellingen	14.593	11.508
Stand per 31 december	14.593	11.508

Op basis van het zogenaamde doorkijkprincipe kunnen de beleggingen als volgt worden onderverdeeld:

(* € 1.000)	2015	2014
Aandelen	61.329	55.000
Alternatieve beleggingen	274	-
Staatsobligaties, credits en hypothecaire leningen	47.578	48.951
Vastgoed	15.374	11.508
Deposito's	2.500	5.000
Kortlopende vorderingen en liquide middelen	283	-
Hedge funds	3	-
Stand per 31 december	127.341	120.459

Voor de beleggingen is sprake van objectief vast te stellen frequente marktnoteringen.

Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingsmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingsniveaus:

Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt.

Niveau 2: De actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingmodellen waarin niet gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Op basis van deze indeling kan de beleggingsportefeuille als volgt worden samengevat:

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Totaal
Aandelen				
Aandelen	62.668			62.668
Private Equity				
Indirecte beleggingen (via fondsen)				
Vastrentende waarden				
Staatobligaties	22.846			22.846
Bedrijfsobligaties	24.734			24.734
Overige beleggingen				
Vastgoed en deposito's	17.093			17.093
Totaal	127.341			127.341

Vorderingen en overlopende activa (2)

(* € 1.000)	2015	2014
Verzekeringmaatschappijen	87	-
Premies	114	-
Lopende intrest obligaties	1.194	1.181
Lopende intrest banken	5	11
Te vorderen bronbelasting	284	233
Overige	2	5
Stand per 31 december	1.686	1.430

Alle overige vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

Overige activa (3)

(* € 1.000)	2015	2014
Liquide middelen	4.700	2.758

Onder de liquide middelen worden opgenomen die kasmiddelen en tegoeden op bankrekeningen, die onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar zijn.

Stichtingskapitaal en reserves (4)**Risicoreserve**

(* € 1.000)	2015	2014
Stand per 1 januari	21.867	19.122
Resultaat boekjaar	5.199	2.745
Stand per 31 december	27.066	21.867

Het bestuur heeft besloten een risicoreserve te vormen ter grootte van het vereist eigen vermogen.

Algemene reserve

(* € 1.000)	2015	2014
Stand per 1 januari	12.064	18.401
Resultaat boekjaar	-3.847	-6.337
Stand per 31 december	8.217	12.064

Dekkingsgraad, vermogenspositie en herstelplan

De dekkingsgraad is ultimo jaar als volgt:

	2015	2014
Nominale dekkingsgraad	135,9%	137,5%
Reële dekkingsgraad	113,8%	
Beleidsdekkingsgraad	135,5%	146,8%

De dekkingsgraad heeft zich als volgt ontwikkeld:

(* € 1.000)	Vermogen	Technische Voorzieningen	Dekkingsgraad
Stand per 1 januari	124.528	90.597	137,5%
Toename of afname	9.029	7.677	
Stand per 31 december	133.557	98.274	135,9%

Voor het bepalen van het vereist eigen vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het fonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het fonds. De uitkomsten van de solvabiliteitstoets zijn opgenomen onder 4.5.5 Risicobeheer en derivaten.

Op basis hiervan bedraagt het (minimaal) vereist eigen vermogen op 31 december:

(* € 1.000)	2015	2014
Aanwezig eigen vermogen	35.283	33.931
Minimaal vereist eigen vermogen	4.052	3.725
Vereist eigen vermogen	27.066	18.124

Technische voorzieningen (5)

(* € 1.000)	2015	2014
Voorziening pensioenverplichtingen	98.274	90.597
Stand per 31 december	98.274	90.597

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen is als volgt:

(* € 1.000)	2015	2014
Stand per 1 januari	90.597	71.522
Pensioenopbouw en backservice	2.625	2.288
Rentetoevoeging	165	273
Indexering en overige toeslagen	494	844
Inkomende waardeoverdrachten	161	890
Risicopremie langlevens	718	230
Door overlijden ingegaan partnerpensioen	1.893	-
Afname		
Uitgaande waardeoverdrachten	-	-
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-1.808	-1.643
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-72	-66
Door overlijden vrijgevallen	-2.602	114
Risicopremie kortlevens	-347	-
Wijzigingen		
Wijziging marktrente	6.333	16.281
Correcties en mutaties	108	-416
Mutatie TV zieke deelnemers	9	-9
Wijziging grondslagen	-	289
Stand per 31 december	98.274	90.597

Voor een toelichting op de verschillende posten wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten lasten.

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld :

(* € 1.000)	2015	2014
Actieve en arbeidsongeschikte deelnemers	56.571	50.360
Pensioengerechtigden	32.467	28.138
Gewezen deelnemers	9.236	12.099
Stand per 31 december	98.274	90.597

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Bij de bepaling van de technische voorziening is rekening gehouden met genoemde toeslagen.

	1-1-2016	1-1-2015
Actieven	0,81%	1,85%
Inactieven en pensioengerechtigden	0,81%	1,29%

Herverzekeringscontracten

Het fonds heeft herverzekeringscontracten afgesloten met betrekking tot het overlijdensrisico. De aard en omvang van de overgedragen risico's zijn hieronder verantwoord:

De herverzekeringsdekking voor het overlijdensrisico omvat de krachtens de pensioenregeling geldende aanspraken van de nabestaanden van de deelnemers aan het fonds op:

- ✓ Een levenslang nabestaandenpensioen. De hiervoor genoemde aanspraak wordt als kapitaal in herverzekering gegeven;
- ✓ Een tijdelijk nabestaandenpensioen ter aanvulling op de ANW;
- ✓ Een wezenpensioen, dat 14% van het ouderdompensioen is.
- ✓ Het maximale risicokapitaal per deelnemer bedraagt € 3.000.000.

Overige schulden en overlopende passiva (6)

(* € 1.000)	2015	2014
Actuariskosten	42	20
Accountantskosten i.v.m. jaarrekening	28	13
Te betalen werkgevers	-	32
Loonheffing	45	39
Beleggingsadvieskosten	38	-
Bestuurskosten	12	1
Overige schulden	5	15
Stand per 31 december	170	119

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.

4.5.5 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Het fonds heeft voor de pensioen- en financiële administratie een uitbestedingsovereenkomst met Appel Pensioenuitvoering B.V. afgesloten. De overeenkomst is op 1 januari 2015 ingegaan voor een termijn van 3 jaar.

Het fonds heeft met Elips Life AG een herverzekeringsovereenkomst voor risicokapitalen uit te keren bij overlijden ter zake de dekking van de reglementaire aanspraken op nabestaandenpensioen, wezenpensioen en tijdelijk nabestaandenpensioen.

De in 2015 bestaande overeenkomst is per 31 december 2015 beëindigd en per 1 januari 2016 voor een periode van 3 jaar verlengd.

Verder heeft het fonds met Van Lanschot een overeenkomst voor het bewaren van beleggingsstukken. Deze custody-overeenkomst is voor onbepaalde tijd afgesloten en kan voor beide partijen direct worden opgezegd.

4.5.6 Risicobeheer en derivaten

Het fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Het solvabiliteitsrisico is daarmee het belangrijkste risico voor het fonds.

In 2015 heeft het bestuur een risicoanalyse uitgevoerd. De uitkomsten hiervan vormen mede de basis voor het beleid van het fonds en de toelichting hierna. Dit beleid is verwoord in de ABtN van het fonds.

Het bestuur beschikt over een aantal beleidsinstrumenten ten behoeve van het beheersen van deze risico's. Deze beleidsinstrumenten betreffen:

- ✓ Financieringsbeleid;
- ✓ Beleggingsbeleid;
- ✓ Premiebeleid;
- ✓ Herverzekeringsbeleid;
- ✓ Korting- en toeslagbeleid;
- ✓ Risicobeleid ten aanzien van interne controle en uitbesteding.

Welke beleidsinstrumenten het bestuur op welke manier zal hanteren wordt bepaald op basis van analyses van de te verwachten toekomstige ontwikkelingen van de verplichtingen en de ontwikkelingen op de financiële markten.

Op basis van de uitkomsten van deze analyses stelt het bestuur jaarlijks beleggingsrichtlijnen vast waarop het door het fonds uit te voeren beleggingsbeleid wordt gebaseerd. De beleggingsrichtlijnen zetten uiteen binnen welke grenzen en normen het beleggingsbeleid moet worden uitgevoerd, en richten zich op het beheersen van de belangrijkste (beleggings)risico's. Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt geen gebruik gemaakt van derivaten.

Solvabiliteitsrisico

Het belangrijkste risico voor het fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen.

De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder worden opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het fonds de premie voor de onderneming en deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op de opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist eigen vermogen) wordt vastgesteld met de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

(* € 1.000)	2015		2014
Voorziening pensioenverplichtingen	98.274	(a)	90.597
Buffers:			
S1 Renterisico	7.265		6.574
S2 Risico zakelijke waarden	18.870		17.033
Conentrate S3 Valutarisico	6.008		4.442
S4 Grondstoffenrisico	-		-
S5 Kredietrisico	5.205		1.699
S6 Verzekeringstechnisch risico	3.472		3.201
S7 Liquiditeitsrisico	-		-
S8 Concentratierisico	-		-
S9 Operationeel risico	-		-
S10 Actief beheer risico	3.216		-
Correlatie-effect	-16.970		-11.082
Totaal S (vereiste buffers)	27.066	(b)	21.867
Vereist vermogen	125.340	(a+b)	112.464
Aanwezig vermogen	133.557		124.528
Overschot	8.217		12.064

Bij de berekening van de buffers past het pensioenfonds de standaardmethode toe. Voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische asset mix.

Marktrisico

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en omvat het prijs(koers)risico, valutarisico en het renterisico. De strategie van het fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen. In de dagelijkse praktijk ziet de beleggingscommissie toe op het marktrisico conform de binnen het fonds aanwezige beleidskaders en de beleggingsrichtlijnen. De overallmarktposities worden periodiek gerapporteerd aan het bestuur.

Prijs(koers)risico

Prijsrisico is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico kan worden gemitigeerd door diversificatie. In aanvulling hierop kan het prijsrisico worden gehedged door het gebruik van afgeleide financiële instrumenten (derivaten), zoals opties en futures. Het Bestuur maakte in 2015 en 2014 geen gebruik van dergelijke afgeleide instrumenten.

De segmentatie van de aandelen naar sectoren en regio's is als volgt:

	2015	2014
Aandelen (sectoren)		
Energie	3.870	4.746
Basisindustrie	3.944	3.731
Industrie en dienstverlening	7.193	7.015
Cyclische consumentengoederen	2.473	1.608
Niet-cyclische consumentengoederen	7.016	7.047
Gezondheid	6.258	5.129
Financiële waarden	7.901	6.895
Informatietechnologie	2.620	2.240
Telecommunicatie	1.942	1.914
Indexgerelateerde beleggingen	18.954	14.191
Overig	497	484
	62.668	55.000

	2015	2014
Aandelen (regio)		
Europa	51.829	38.225
Verenigde Staten	10.484	7.942
Azië	354	2.541
Overig	-	6.292
	62.667	55.000

Valutarisico

Het totaalbedrag dat niet in euro's is belegd bedraagt ultimo jaar circa € 46.057 Het fonds maakt geen gebruik van valuta-afdekking en het strategische afdekkingspercentage is daarom gelijk aan 0%

De beleggingen in vreemde valuta kunnen per categorie als volgt worden gespecificeerd:

(* € 1.000)	2015
GBP	5.901
JPY	1.169
USD	21.549
Overig	17.438
	46.057

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen verandert als gevolg van ongunstige veranderingen in de marktrente.

De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren.

(* € 1.000)	2015	2014
Duration vastrentende waarden	7,5	8,74
Duration van de pensioenverplichtingen	20,8	19,6

Op de balansdatum is de duration van de beleggingen aanzienlijk korter dan de duration van de verplichtingen. Er is derhalve sprake van een zogenaamde "duration-mismatch". Dit betekent dat bij een rentestijging de waarde van de beleggingen minder snel daalt dan de waarde van de verplichtingen (bij toepassing van de actuele marktrentestructuur), de dekkingsgraad zal dan stijgen. Bij een rentedaling zal de waarde van de beleggingen minder snel stijgen dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt. Het risico voor het fonds is hiermee gelegen in een rentedaling wat onder de huidige marktomstandigheden als minimaal kan worden aangemerkt.

Het fonds hanteert in het beleggingsbeleid geen normweging op de rente-afdekking. Wel worden er vastrentende waarden aangehouden die (deels) bijdragen aan afdekking van de rentevoeligheid van de verplichtingen.

Ultimo december 2015 is het renterisico voor ca. 19% afgedekt op basis van de DNB/UFR.

Kredietrisico

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het fonds als gevolg van faillissement of betalings-onmacht van tegenpartijen waarop het fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst en aan bijvoorbeeld herverzekeraars. Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het fonds financiële verliezen lijdt.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren van de vastrentende portefeuille kan het volgende overzicht worden gegeven:

(* € 1.000)	2015	2014
AAA	20.565	20.746
AA	8.670	8.915
A	10.652	10.669
BBB	4.069	3.707
Lager dan BBB	1.408	1.603
Geen rating en cash	2.216	3.311
	47.580	48.951

Liquiditeitsrisico

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico kan worden beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er moet eveneens rekening worden gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies.

Inzake het liquiditeitsrisico kan het volgende worden gemeld:

- ✓ De eerste jaren zullen de inkomende premies het niveau van de uitkeringen overtreffen;
- ✓ Ultimo 2015 zijn er voldoende beleggingen, die onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren.

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid.

Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Als gevolg hiervan volstaat de opbouw van het pensioenvermogen niet voor de uitkering van de pensioenverplichting. Door toepassing van AG-prognosetafel 2014 met adequate correcties voor ervaringssterfte is het langlevensrisico nagenoeg geheel verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen.

Het overlijdensrisico betekent dat het fonds in geval van overlijden mogelijk een nabestaandenpensioen moet toekennen waarvoor door het fonds nog geen voldoende voorzieningen zijn getroffen. Dit risico kan worden uitgedrukt in risicokapitalen. Het fonds heeft het overlijdensrisico herverzekerd.

Het arbeidsongeschiktheidsrisico betreft het risico dat het fonds voorzieningen moet treffen voor premievrijstelling bij invaliditeit ("schadereserve"). Voor dit risico wordt jaarlijks een risicopremie in rekening gebracht. Het verschil tussen de risicopremie en de werkelijke kosten wordt verwerkt via het resultaat. De actuariële uitgangspunten voor de risicopremie worden periodiek herzien.

Toeslagrisico (actuariële risico's)

Het pensioenfonds heeft in de fondsdocumenten het volgende opgenomen over toeslagen:

Pensioenreglement per 1 januari 2016 van Stichting Roba Pensioenfonds t.b.v. Roba Holding B.V., Roba Metals B.V. en KBM Affilips B.V.

1. Het bestuur besluit jaarlijks of een toeslag wordt verleend van maximaal de CPI-prijsindex, afgeleid. De toeslag kan worden verleend op:

- a. het ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen voor de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden;
- b. de pensioenaanspraken van de actieve deelnemers komen in aanmerking voor backserviceverhogingen.

2. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd. Voor de actieve deelnemers is een opslag in de premie opgenomen voor de financiering van de toeslagverlening na pensioeningang van 2% per jaar. De overige kosten van de toeslagverlening worden gefinancierd uit het beleggingsrendement. Indien het bestuur besluit in enig jaar af te wijken van de in lid 1 omschreven maximale toeslagverlening, of geen toeslag verleent, deelt het bestuur dit schriftelijk en gemotiveerd mee aan alle belanghebbenden.

Pensioenreglement Stichting Roba Pensioenfonds t.b.v. KBM Master Alloys B.V.

1. Het bestuur besluit jaarlijks of een toeslag wordt verleend van maximaal de CPI-prijsindex, afgeleid. De toeslag kan worden verleend op:

- a. de opgebouwde pensioenaanspraken van actieve deelnemers en de pensioenrechten van gewezen deelnemers en pensioengerechtigden;

2. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd. Voor de actieve deelnemers is een opslag in de premie opgenomen voor de financiering van de toeslagverlening na pensioeningang van 2% per jaar. De overige kosten van de toeslagverlening worden gefinancierd uit het beleggingsrendement. Indien het bestuur besluit in enig jaar af te wijken van de in lid 1 omschreven maximale toeslagverlening, of

geen toeslag verleent, deelt het bestuur dit schriftelijk en gemotiveerd mee aan alle belanghebbenden.

Ultimo 2015 bedraagt de nominale beleidsdekkingsgraad 135,5% (31 december 2014: 146,8%).

Concentratierisico

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt. Dit betreft per 31 december 2015 de volgende posten:

(* € 1.000)	2015
<i>Aandelen</i>	
Vanguard	7.832
BlackRock	11.122
<i>Vastrentende waarden</i>	
ABN AMRO	6.060
Allianz	2.929
België	5.174
Nederland	17.672
Rabobank	5.745
<i>Vastgoed</i>	
BlackRock	9.663

In het algemeen geldt dat concentratierisico kan optreden als een adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen. Een portefeuille van leningen die sterk sectorgebonden is, kan door deze sectorconcentratie een verhoogd risico lopen. Indien aandelen in dezelfde sector worden aangehouden is sprake van een cumulatief concentratierisico. Overigens beperken concentratierisico's zich niet uitsluitend tot de beleggingen.

Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden door het fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit geautomatiseerde systemen, enzovoorts. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het fonds niet beheersbaar.

4.5.7 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen het fonds, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met bestuurders

Het fonds heeft een overeenkomst voor uit te voeren bestuurstaken met één van de bestuursleden, waarvoor hij een vergoeding ontvangt. De overige bestuursleden ontvangen geen vergoeding van het fonds voor hun bestuurswerkzaamheden.

De bestuursleden die in dienst van één van de aangesloten ondernemingen zijn, nemen deel aan de pensioenregelingen van het fonds op basis van de voorwaarden in het betreffende pensioenreglement.

Overige transacties met verbonden partijen

Het fonds heeft een uitvoeringsovereenkomst afgesloten met de werkgever ten aanzien van de uitvoering van het pensioenreglement. Hierin zijn de volgende zaken opgenomen.

Verplichtingen van het fonds en de werkgevers

Het fonds verplicht zich jegens de werkgevers tot uitvoering van de pensioenovereenkomst, zoals neergelegd in de pensioenreglementen van het fonds, tegen betaling van de hiervoor benodigde bijdragen door de werkgever. Het een en ander met inachtneming van het bepaalde hieromtrent in de statuten, de pensioenreglementen en de uitvoeringsovereenkomst. De werkgever en het fonds verbinden zich over en weer om elkaar de medewerking te verlenen die nodig is voor de vervulling van de aan het fonds bij de statuten, de pensioenreglementen en deze overeenkomst opgedragen taak. Het fonds verstrekt aan de werknemer, die met de werkgever een pensioenovereenkomst heeft gesloten en die pensioenaanspraken verwerft, binnen drie maanden na de start van de verwerving van pensioenaanspraken een startbrief als bedoeld in artikel 21 van de Pensioenwet.

Premievaststelling

De werkgever is het fonds jaarlijks per 1 januari de feitelijke premie verschuldigd, die afgeleid is van de gedempte kostendekkende premie, conform paragraaf 7.5 van de vanaf 1 januari 2016 geldende ABtN. De feitelijke premie omvat tevens de kosten voor de voorwaardelijke toeslagverlening op de opgebouwde aanspraken van de actieve deelnemers in het betreffende jaar. De hoogte van de per 1 januari door het fonds opgegeven feitelijke premie betreft een schatting. Aan het einde van het boekjaar stelt het fonds de definitieve feitelijke premie vast.

Premie-inning

De door de werkgever verschuldigde feitelijke premie wordt uiterlijk binnen een maand na afloop van het kwartaal op nacalculatiebasis aan het fonds betaald. De werkgever voldoet de definitieve feitelijke premie bestaande uit de werkgeverspremie en de werknemerspremies, binnen zes maanden na einde van het boekjaar onder verrekening van de op voorschotbasis betaalde premie.

Informatieverstrekking door de werkgever

De werkgever is verplicht deelnemers bij het fonds aan te melden en bij uitdiensttreding af te melden en de volgende voor de uitvoering benodigde gegevens en mutaties in deze gegevens aan het fonds te leveren:

- ✓ de naam van de deelnemers;
- ✓ het adres van de deelnemers;
- ✓ de geboortedatum van de deelnemers;
- ✓ het Burgerservicenummer van de deelnemers;
- ✓ het personeelsnummer;
- ✓ de salarisgegevens van de deelnemers;
- ✓ het moment van ingang van de pensioenovereenkomst; en alle overige relevante gegevens om een pensioenaanspraak te kunnen vaststellen.

Procedures bij het niet nakomen van premiebetalingverplichting

Het fonds informeert elk kwartaal schriftelijk deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden indien sprake is van een premieachterstand ter grootte van 5% van de totale door het fonds te ontvangen jaarpremie en tevens niet voldaan wordt aan de bij of krachtens de Pensioenwet geldende eisen inzake het minimaal vereist eigen vermogen. Gedurende deze situatie informeert het fonds tevens elk kwartaal de ondernemingsraad van de Werkgever.

Procedure bij vermogenstekorten

Per 1 januari 2015 zijn de regels voor vermogenstekorten door de inwerking van het nFTK gewijzigd. Vanaf 1 januari 2015 wordt de toets of een fonds een tekort heeft, gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad (de gemiddelde dekkingsgraad van de laatste 12 maanden). Als de beleidsdekkingsgraad lager is dan de wettelijk vereiste dekkingsgraad van het fonds, dan is er sprake van een tekort. Het pensioenfonds moet dan bij DNB een herstelplan indienen waarin het aantoont dat het binnen een termijn van maximaal 10 jaar kan herstellen tot tenminste de wettelijk vereiste dekkingsgraad.

4.5.8 Toelichting op de staat van baten en lasten Premiebijdragen van werkgever en werknemers (7)

(* € 1.000)	2015	2014
Premies	3.267	2.936
Premies voorgaande jaren	29	-
Koopsommen voor VPL-pensioenrechten	210	
	3.506	2.936

Kostendekkende premie

(* € 1.000)	2015	2014
Zuiver kostendekkende premie	4.511	4.136
Gedempte kostendekkende premie	3.956	4.305
Ontvangen (feitelijke) pensioenpremie	3.267	2.936

De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

- ✓ de actuariel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar i.v.m. aangroei van pensioenverplichtingen;
- ✓ de opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen;
- ✓ een opslag voor de bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende uitvoeringskosten;
- ✓ de actuariel benodigde premie met betrekking tot de voorwaardelijke onderdelen van de pensioenregeling.

De feitelijke premie is vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomsten tussen het fonds en de aangesloten ondernemingen en de ABtN. De feitelijke premie is gelijk aan de gedempte kostendekkende premie, eventueel verminderd met een korting of vermeerderd met een opslag.

Omdat de dekkingsgraad van het pensioenfonds ultimo 2014 hoger was dan de vastgestelde premiekortingsgrens heeft het pensioenfonds een premiekorting verleend ter grootte van de inkoopsom voor de backservice in de eindloonregeling en voor de toeslagverlening aan de actieve deelnemer in de middelloonregeling. Dit heeft er toe geleid dat de feitelijke premie lager is dan de gedempte kostendekkende premie.

Samenstelling zuiver en gedempte kostendekkende premie:

(* € 1.000)	Zuiver	Gedempt
1. Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking tijdens het boekjaar		
A. Comingservice	2.048	1.790
B. Backservice (1-1-2016)	450	386
C: Toeslagenkoopsom (1-1-2016)	191	169
D: Koopsom risicodekkingen (overlijden en arbeidsongeschiktheid)	218	205
Subtotaal (A+B+C+D)	2.907	2.550
2. Opslag voor het bij de aangroei van pensioenverplichtingen behorende vereist eigen vermogen (24,1%)	702	615
3. Opslag voor de bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende uitvoeringskosten (6,25%)	174	152
4. Actuarieel benodigde koopsom voor voorwaardelijke onderdelen (afhankelijk van wijze van financiering)	728	639
5. Kostendekkende premie = 1 + 2 + 3 + 4	4.511	3.956

Koopsommen voor VPL-pensioenrechten

Dit betreft de door de werkgever verschuldigde koopsom voor de inkoop bij het pensioenfonds van direct ingaande pensioenrechten ter zake de door de werkgever tot het moment van inkoop uitgevoerde en gefinancierde voorwaardelijke VPL-aanspraken.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds (8)

(* € 1.000)	2015	2014
Dividenden	2.227	1.693
Herwaarderingsresultaten	3.645	9.966
Intrest	1.931	1.950
Kosten toegerekend aan beleggingen	-217	-205
	7.586	13.404

De kosten van het vermogensbeheer van Van Lanschot ad € 180 zijn verwerkt in de beleggingsopbrengsten. Ook de transitie- en beleggingskosten ad € 36 zijn verwerkt in de beleggingsopbrengsten.

Overige baten (9)

(* € 1.000)	2015	2014
Uitkering uit hoofde van herverzekering:		
Overlijdensuitkering	119	-
Winstdeling herverzekeraar	31	-
	150	-

Pensioenuitkeringen (10)

(* € 1.000)	2015	2014
Ouderdompensioen	1.442	1.326
Partnerpensioen	363	317
Anw-hiaat uitkering	34	30
Wezenpensioen	13	-
	1.852	1.673

Pensioenuitvoeringskosten (11)

(* € 1.000)	2015	2014
Accountantskosten	29	25
Actuariskosten	114	127
Advieskosten	10	7
Implementatie- en licentiekosten	97	-
Administratiekosten	116	73
DNB/AFM	7	7
Visitatiekosten	12	-
Bestuurs- en opleidingskosten	47	10
Overige kosten	11	14
	443	263

Honoraria accountant (KPMG Accountants N.V.)

(* € 1.000)	2015	2014
Controle van de jaarrekening	29	25
Andere niet controle diensten	-	-
	29	25

Aantal personeelsleden

Bij het fonds zijn geen werknemers in dienst.

Bezoldiging bestuurders

Eén bestuurder ontvangt een vergoeding die afhankelijk is de voor zijn bestuurstaak benodigde tijd. De overige bestuurders ontvangen geen bezoldiging.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (12)

(* € 1.000)	2015	2014
Toename		
Pensioenopbouw en backservice	2.625	2.288
Toeslagverlening	494	844
Rentetoevoeging	165	273
Inkomende waardeoverdrachten	161	890
Risicopremie langlevens	718	230
Door overlijden ingegaan partnerpensioen	1.893	-
Afname		
Uitgaande waardeoverdrachten	-	-
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-1.808	-1.643
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-72	-66
Door overlijden vrijgevallen	-2.602	114
Risicopremie kortlevens	-347	-
Wijzigingen		
Wijziging marktrente	6.333	16.281
Correcties en mutaties	108	-416
Mutatie TV zieke deelnemers	9	-9
Wijziging grondslagen	-	289
Mutatie VPV	7.677	19.075

Pensioenopbouw en backservice

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw en de backservice. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Toeslagverlening

Het bestuur besluit jaarlijks of een toeslag verleend wordt. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd. Voor de actieve deelnemers is een opslag in de premie opgenomen voor de financiering van de toeslagverlening na pensioeningang van 2% per jaar. De overige kosten van de toeslagverlening worden gefinancierd uit het beleggingsrendement.

Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen

De pensioenverplichtingen zijn opgerent tegen de rentetermijnstructuur van de actuele marktrente per 31 december zoals gepubliceerd door DNB. Voor 2015 is dit gemiddeld 0,136% (2014: 0,379%), zijnde 165 (2014: 273).

Onttrekking uit voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen van de verslagperiode.

Onttrekking uit voorziening pensioenverplichtingen voor pensioenuitvoeringskosten

Toekomstige pensioenuitvoeringskosten (in het bijzonder excassokosten) worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur.

Tevens zijn onder deze post de effecten van de wijziging van de UFR-systematiek en van het vervallen van de driemaandsmiddeling in RTS opgenomen.

Wijziging overige actuariële uitgangspunten

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële geschiktheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien van sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor de gehele bevolking als voor de populatie van het fonds.

De vaststelling van de toereikend van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

Premies herverzekering (13)

(* € 1.000)	2015	2014
Premie herverzekering overlijdensrisico	112	-97
	112	-97

De volledig in herverzekering gegeven risico's zijn de verzekering van het risicokapitaal in verband met uitkering van het (tijdelijk) partnerpensioen en wezenpensioen na overlijden. De aan de herverzekeraar verschuldigde premie komt ten laste van het fonds. Met de herverzekeraar is een (technische) winstdelingsregeling overeengekomen. Dit betreft een winstdeling op jaarbasis.

Saldo overdracht van rechten (14)

(* € 1.000)	2015	2014
Inkomende waardeoverdrachten	-199	-980
Uitgaande waardeoverdrachten	-	-2
	-199	-982

Overige lasten (15)

(* € 1.000)	2015	2014
Afboeking R/C saldi werkgever beginbalans	5	-
	5	-

4.5.9 Belastingen

De activiteiten van het fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

23 mei 2016

Stichting Roba Pensioenfonds

G.A.W.M. de Roij, voorzitter

P.S. Cohn, vicevoorzitter

M.R. Mannee

P.C. van Wiggen

Mevr. H. Spek

D.E. van Doorn

5 OVERIGE GEGEVENS

5.1 Statutaire regeling omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten

In de statuten is geen bepaling opgenomen omtrent de bestemming van het saldo van baten en lasten. Het bestuur heeft besloten om het saldo van baten en lasten in eerste instantie te bestemmen voor de vorming van een risicoreserve ter grootte van het vereist eigen vermogen. Het restant van het saldo van baten en lasten wordt ten gunste dan wel ten laste van de algemene reserve gebracht.

5.2 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Roba Pensioenfonds te IJsselstein is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2015.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Roba Pensioenfonds, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Triple A – Risk Finance Certification B.V.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 1.200.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 60.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik ondermeer onderzocht of:

- ✓ de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- ✓ de kostendeckende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;

- ✓ het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel bezien, toereikend vastgesteld. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Roba Pensioenfonds is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegeven verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening goed, omdat het aanwezig eigen vermogen hoger is dan het vereist eigen vermogen. Daarbij is tevens in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen toereikend zijn.

Amsterdam, 31 mei 2016

drs. P.H.A. Heesterbeek AAG

verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V.

5.3 Accountants verklaring

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Roba Pensioenfonds

Verklaring over de jaarrekening 2015

Oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Roba Pensioenfonds per 31 december 2015 en van het resultaat over 2015, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2015 van Stichting Roba Pensioenfonds (de Stichting) te IJsselstein gecontroleerd.

De jaarrekening bestaat uit:

- 1 de balans per 31 december 2015;
- 2 de staat van baten en lasten over 2015; en
- 3 de toelichting met een overzicht van de belangrijke grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.'

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

Goedkeurende controleverklaring

Materialiteit

Materialiteit van EUR 1,2 miljoen, 1% van het pensioenvermogen

Kernpunten

- Waardering van de technische voorzieningen

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 1,2 miljoen (2014: EUR 1,6 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen (stichtingskapitaal, reserves en technische voorzieningen voor risico fonds) per 31 december 2015 van 1% (2014: 1,5%). Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij hebben met het Bestuur afgesproken dat wij aan het Bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 60 duizend rapporteren aan hen alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan Van Lanschot Bankiers N.V. De pensioenadministratie is uitbesteed aan Appel Pensioenuitvoering B.V. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten die is verstrekt door Van Lanschot Bankiers N.V. en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door Appel Pensioenuitvoering B.V.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen die een andere onafhankelijke accountant uitvoert op de voor Stichting Roba Pensioenfonds relevante interne beheersingsmaatregelen van Appel Pensioenuitvoering B.V. in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402-type II) rapportage. Voor uitbestede processen rondom het vermogensbeheer, die zijn uitbesteed aan Van Landschot Bankiers N.V., is geen ISAE 3402-type II rapportage beschikbaar.

Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan Van Lanschot Bankiers N.V. en Appel Pensioenuitvoering B.V.

Verrichte werkzaamheden pensioenbeheer

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen en het bespreken van de beheersomgeving bij de dienstverlener met vertegenwoordigers van de dienstverlener. Op basis daarvan evalueren wij de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2015 en de uitkomsten daarvan.

Naast het gebruik maken van de ISAE 3402-rapportage hebben wij eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van premiebijdragen en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben met deelwaarnemingen mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen met brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Verrichte werkzaamheden vermogensbeheer

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van de beleggingsopbrengsten hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen en beleggingsstromen met brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht. Tot slot hebben wij de waardering van de beleggingen per 31 december 2015 getoetst aan externe waarderingsbronnen.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het Bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen zijn een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorziening komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door DNB).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariële deskundigen. Gezien complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het resultaat, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting op pagina 41 tot en met 42 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. Op pagina 53 van de toelichting (risicoparagraaf) is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet, inclusief onzekerheden.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormde onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerende actuaire die door van de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding afstemming gehad met de certificerende actuaire over de te volgen controleaanpak, de aandachtspunten bij de controle en de uitkomsten van de controle.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerende actuaire.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verantwoordelijkheden van het Bestuur voor de jaarrekening

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening alsmede voor het opstellen van het verslag van het bestuur, beiden in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die

het Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het Bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de Stichting.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude ontdekken.

Voor een nadere beschrijving van onze verantwoordelijkheid ten aanzien van een controle van de jaarrekening verwijzen wij naar de website van de Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (NBA). www.nba.nl/standaardteksten-controleverklaring.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Verklaring betreffende het verslag van het bestuur en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het verslag van het bestuur en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het verslag van het bestuur, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het verslag van het bestuur, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Utrecht, 31 mei 2016
KPMG Accountants N.V.

S. van Oostenbrugge RA